

De balneorum utilitate cum ad sanitatem tuendam, tum ad morbos curandos, dialogus ex Hippocrate, Galeno, caeterisque medicorum peritissimorum decerptus, et nunc primum aeditus / [Giovanni Francesco Brancaleoni].

Contributors

Brancaleoni, Giovanni Francesco, approximately 1500-
Hippocrates.
Galen.

Publication/Creation

Paris : C. Wechel, 1536.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/j3temapn>

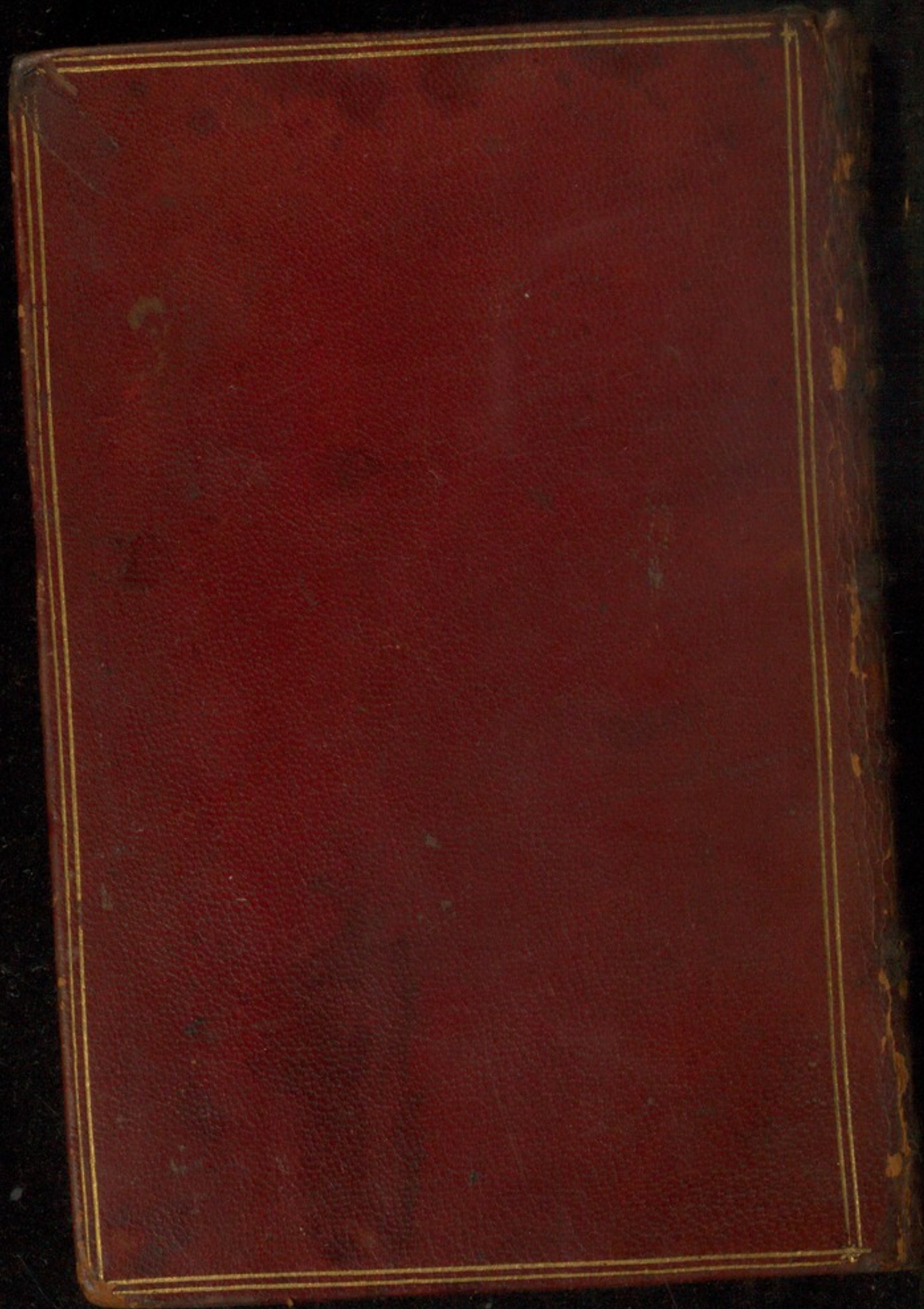
License and attribution

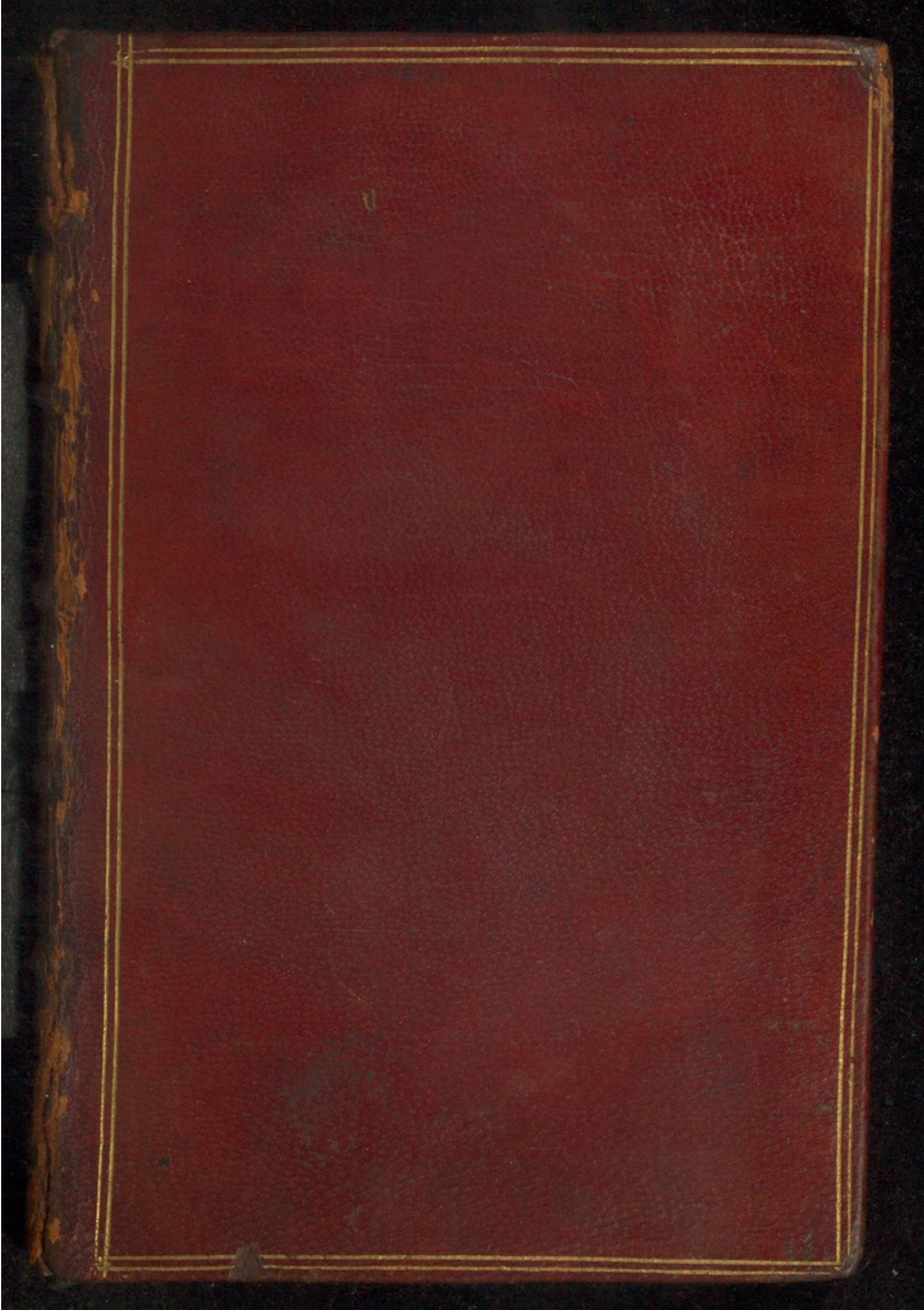
This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

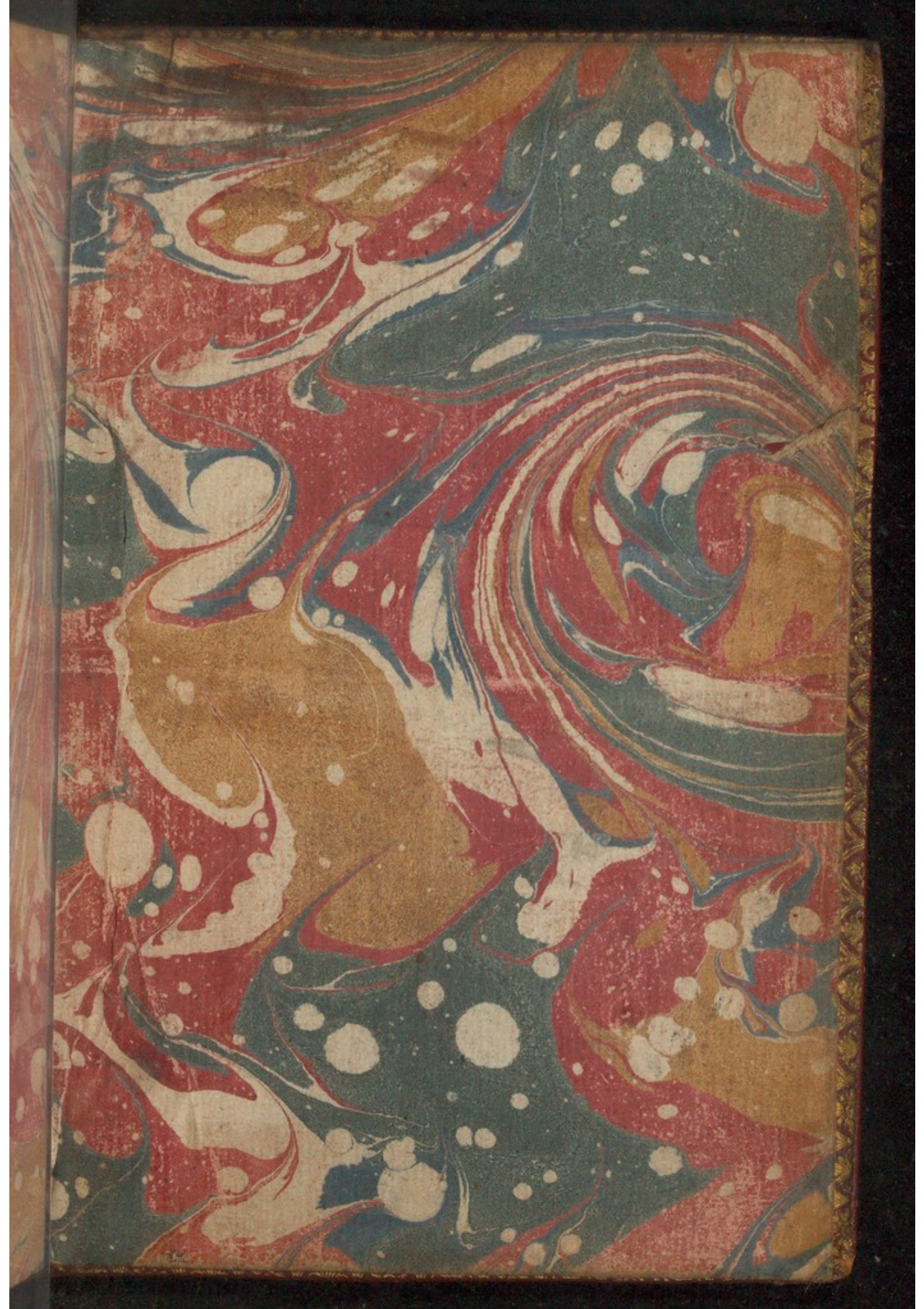

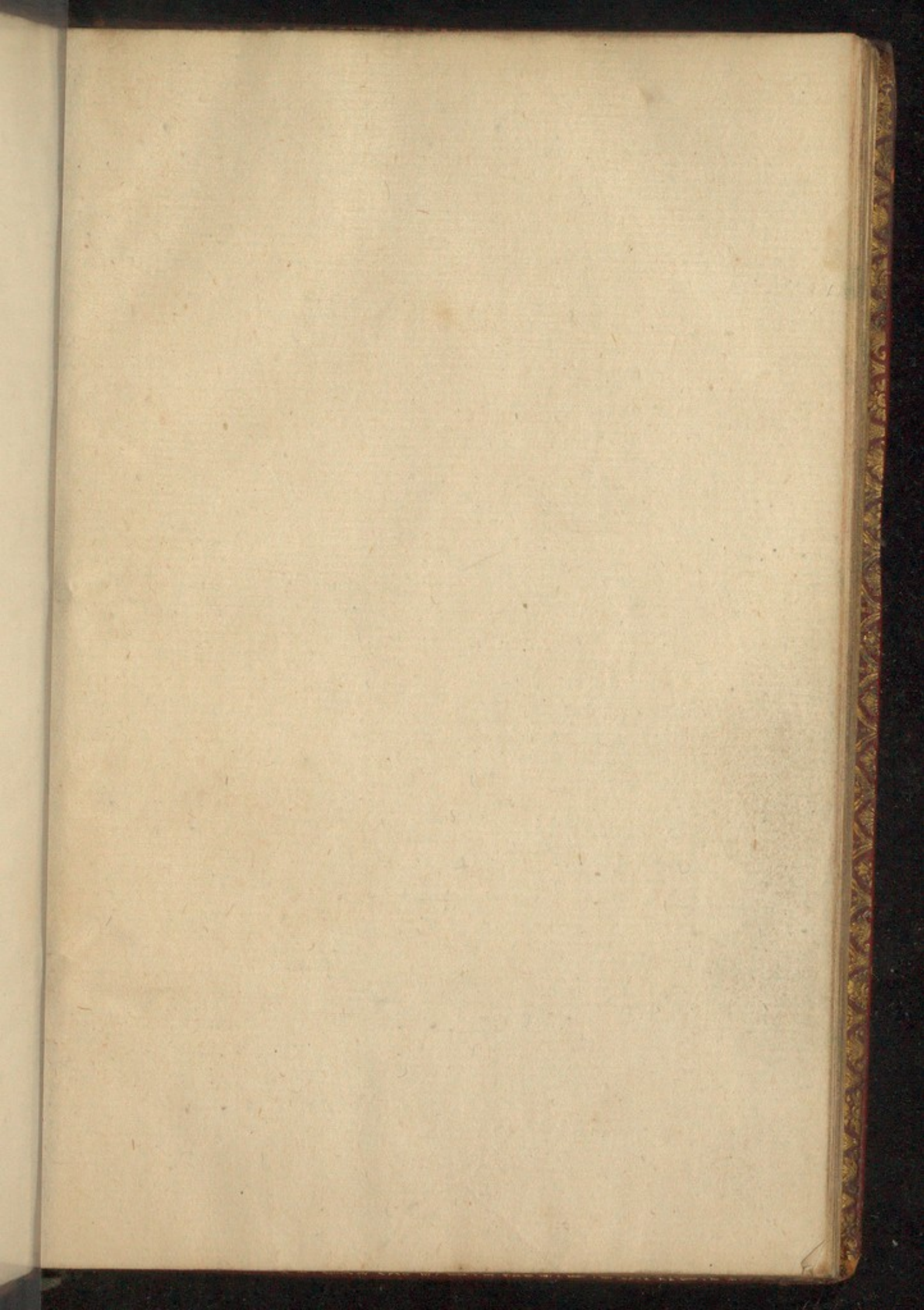

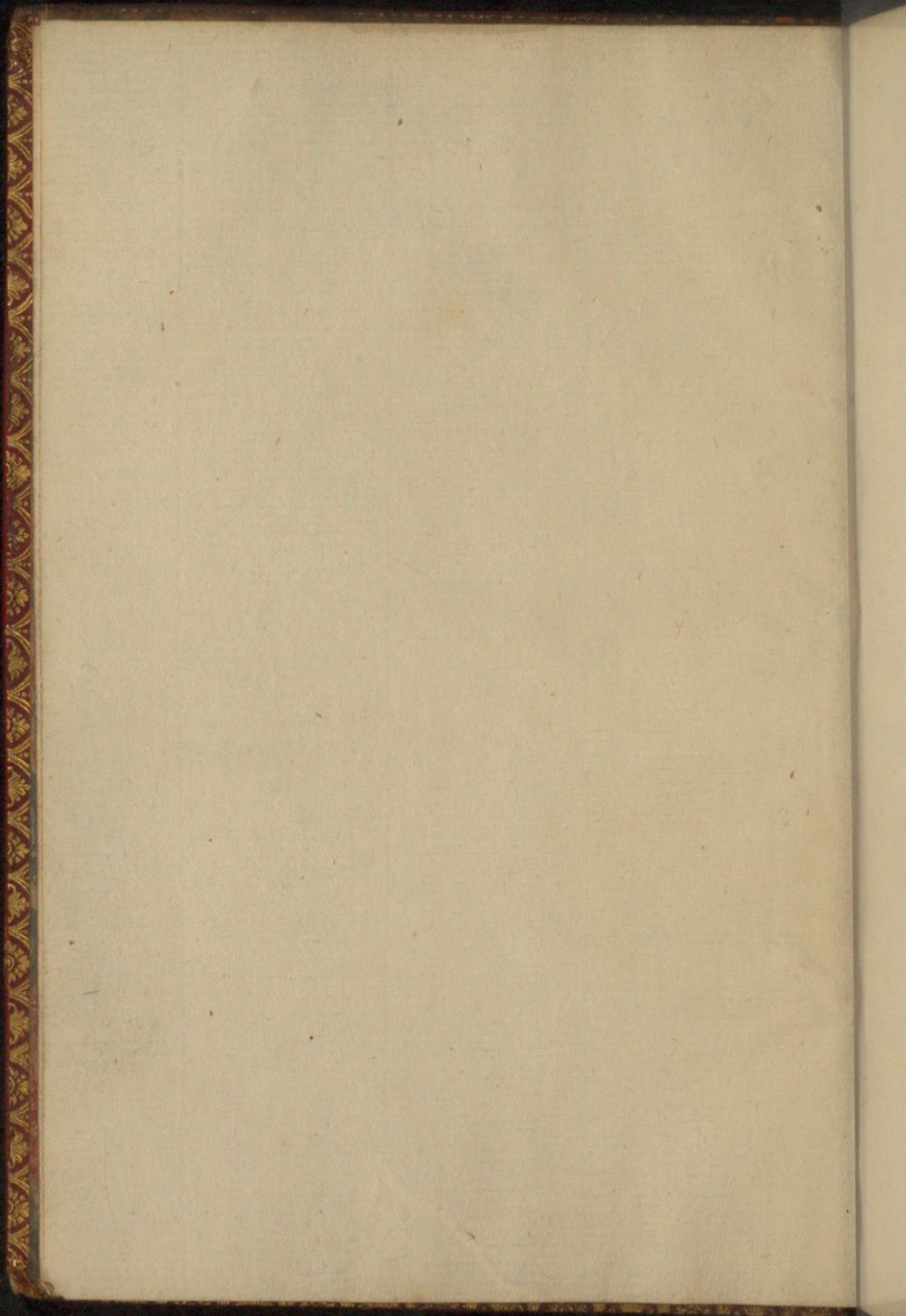
XVI/
B4

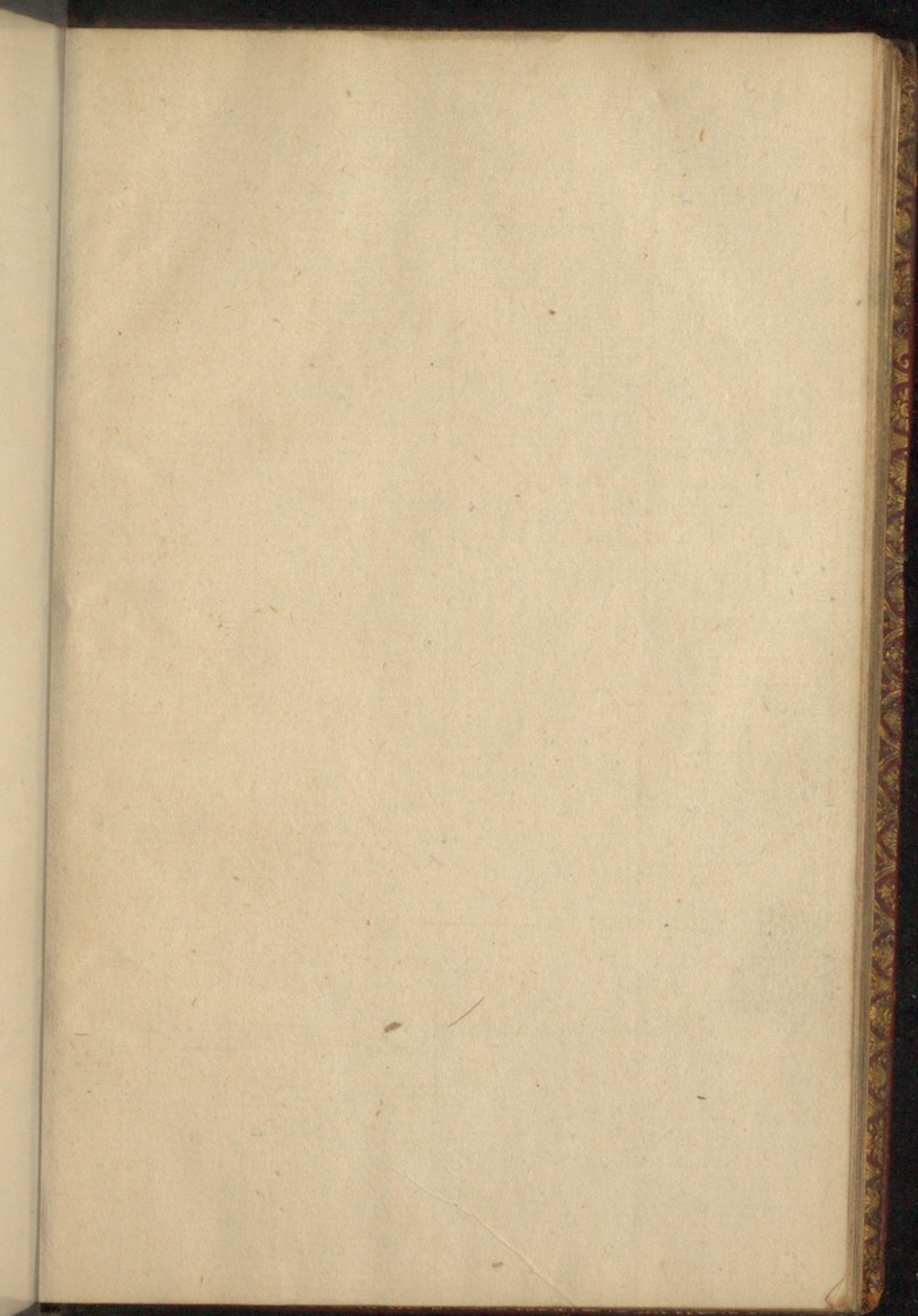
1038/A

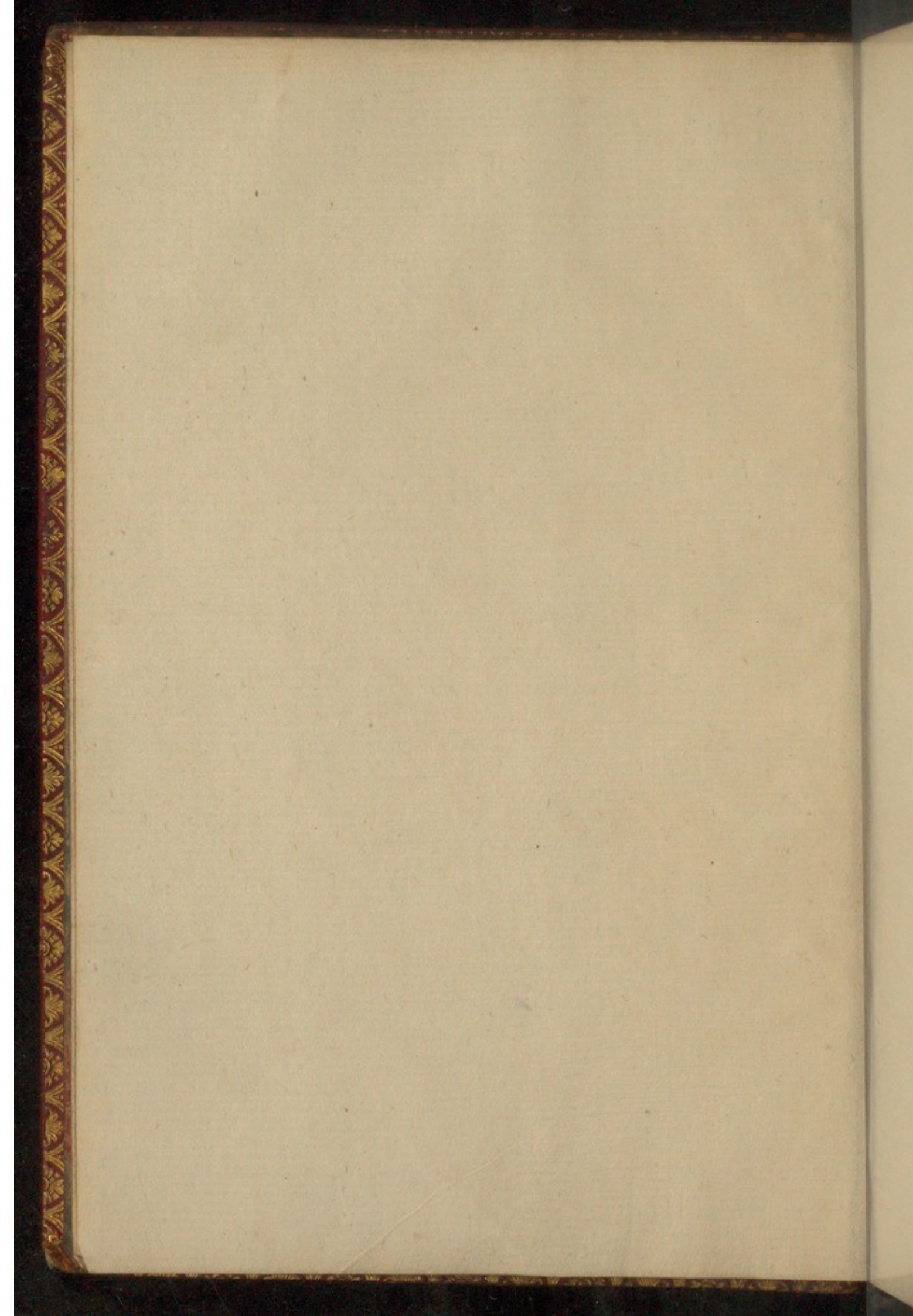
L LXIII

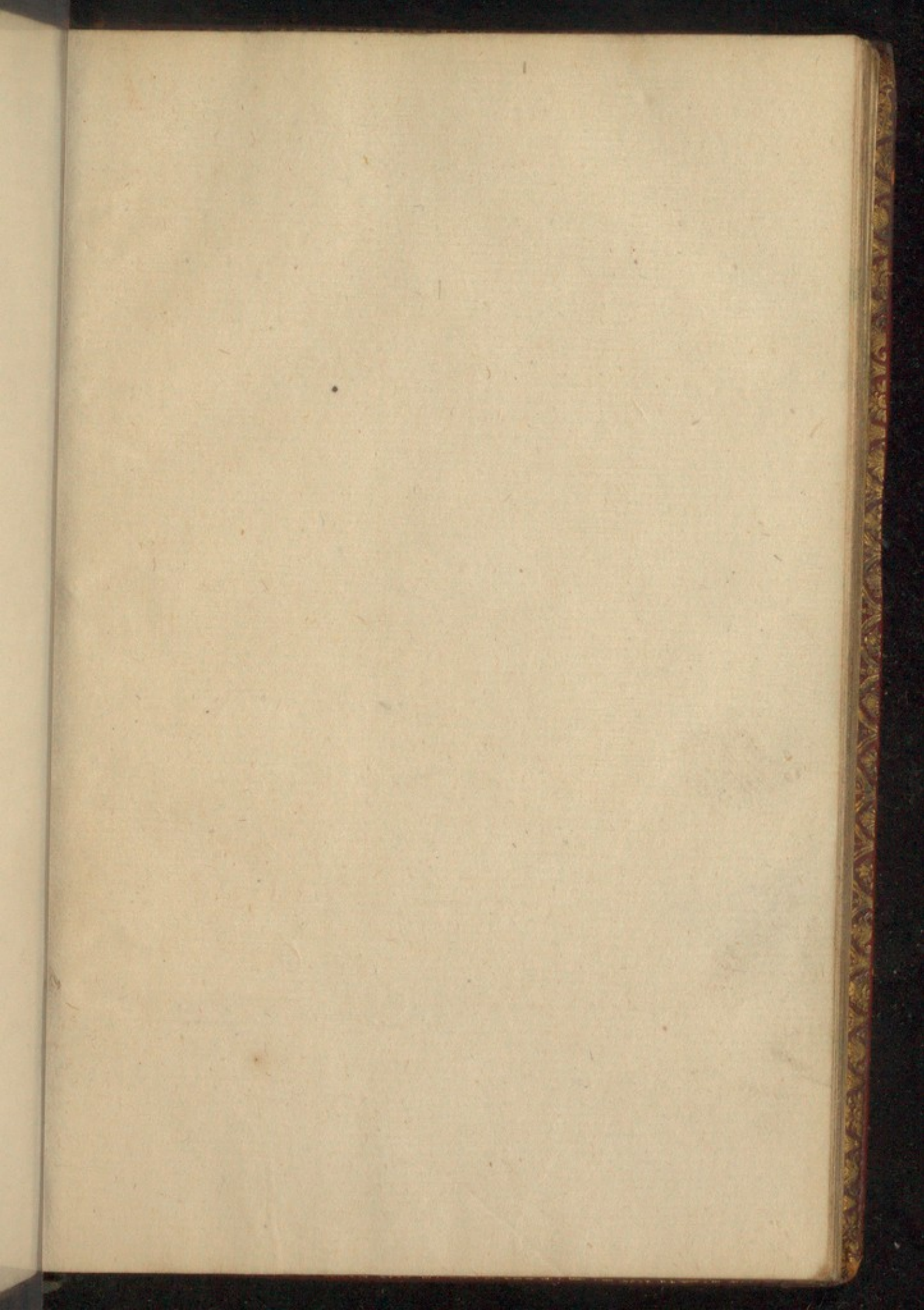
16/2

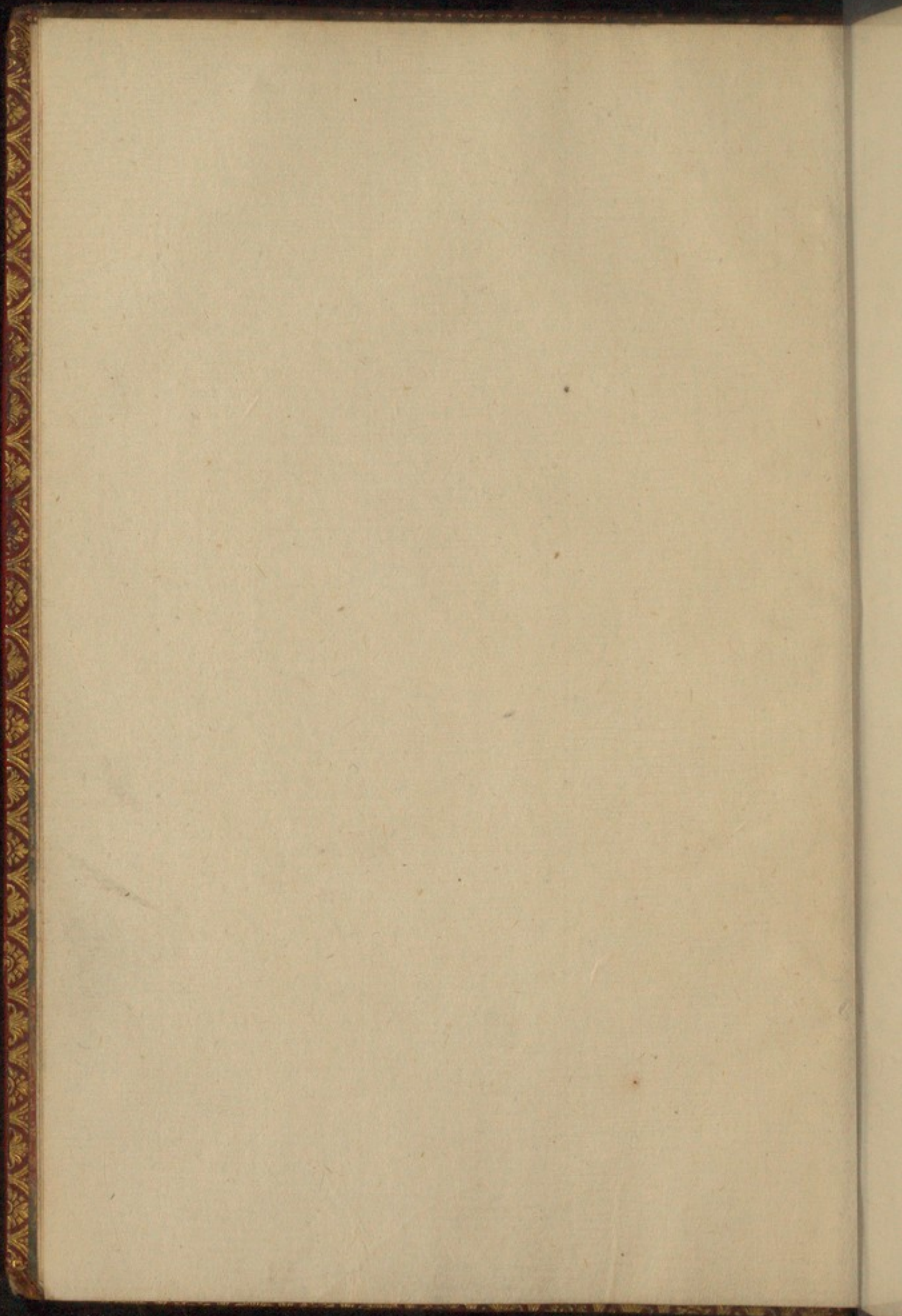

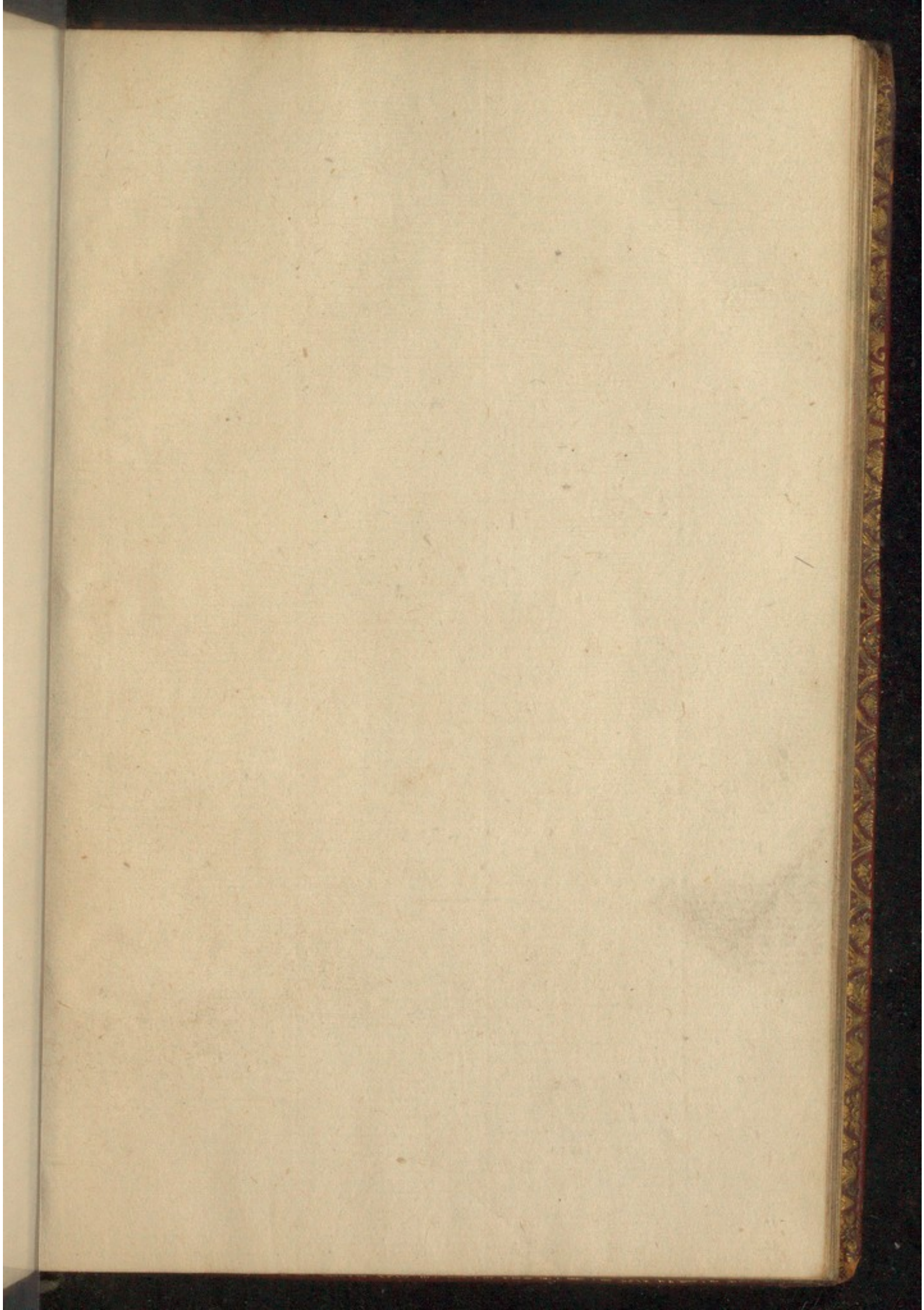

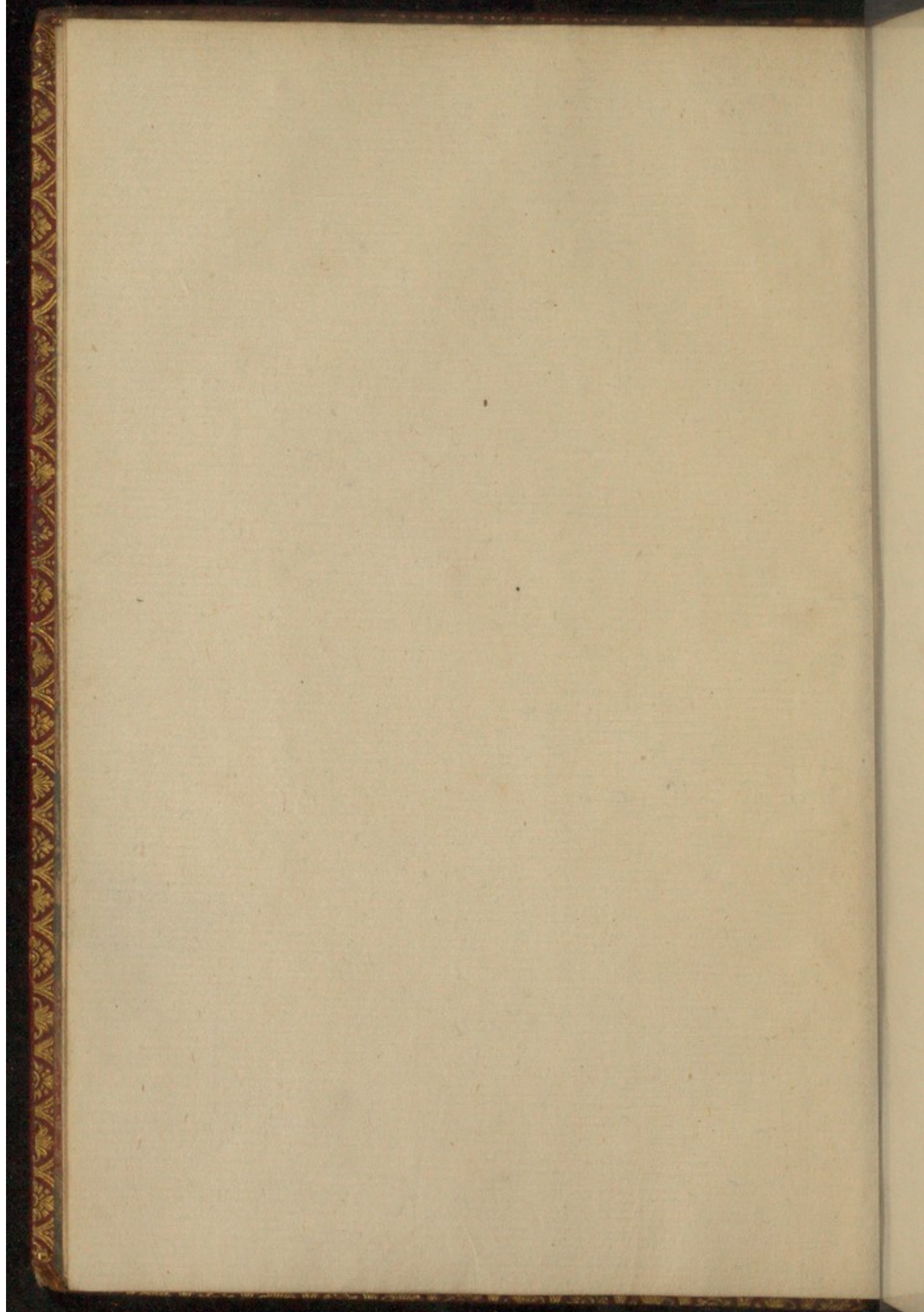

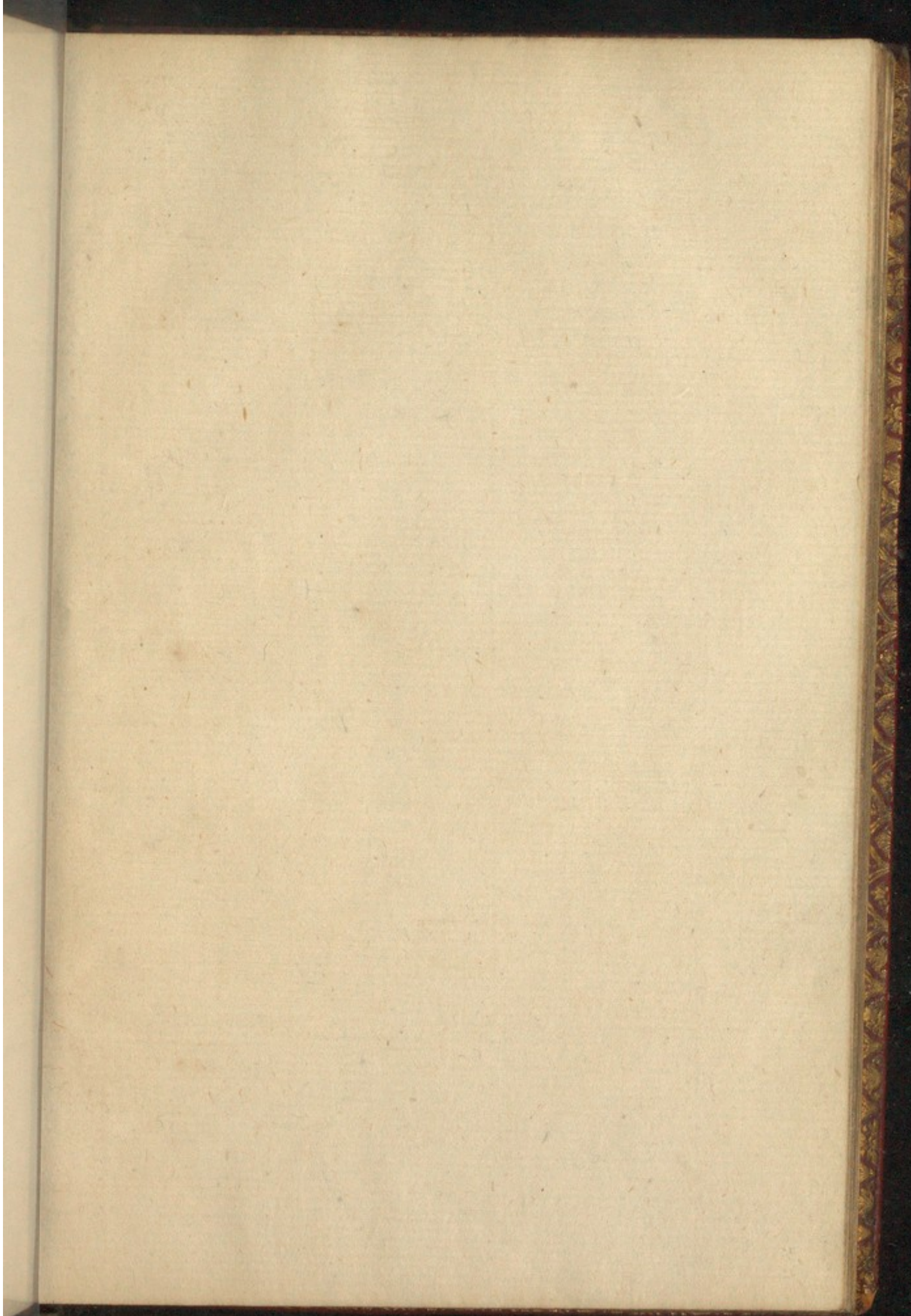

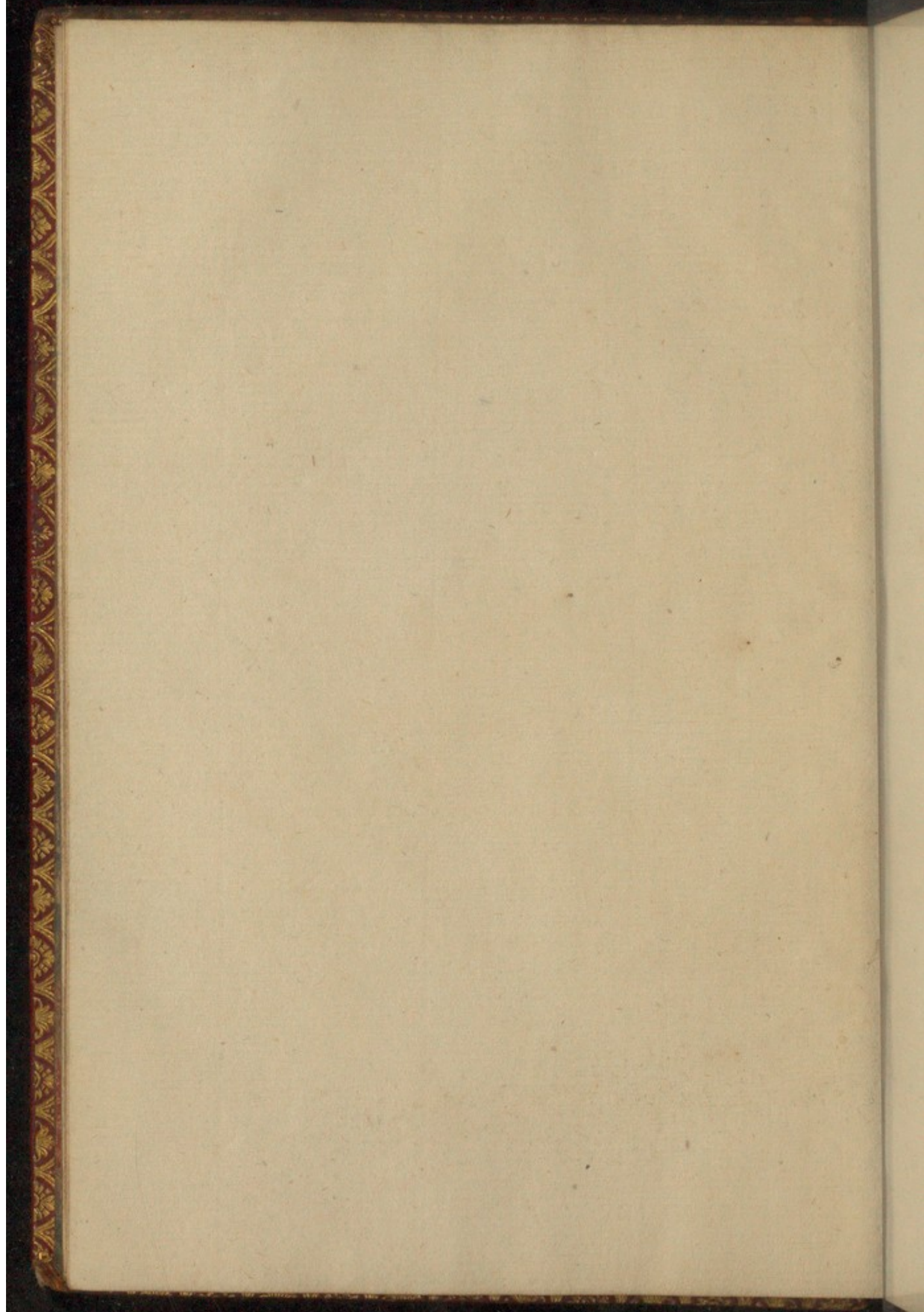

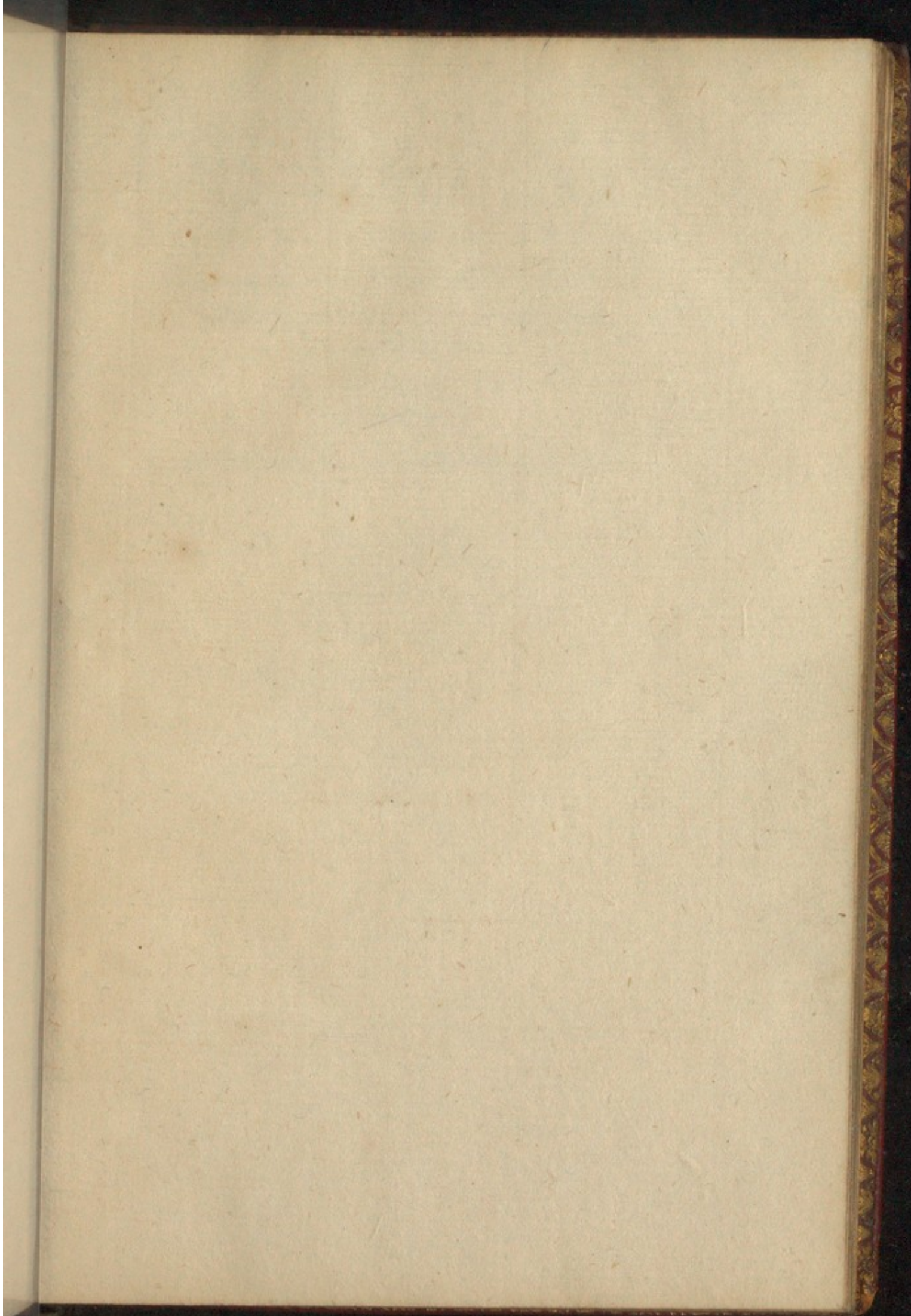

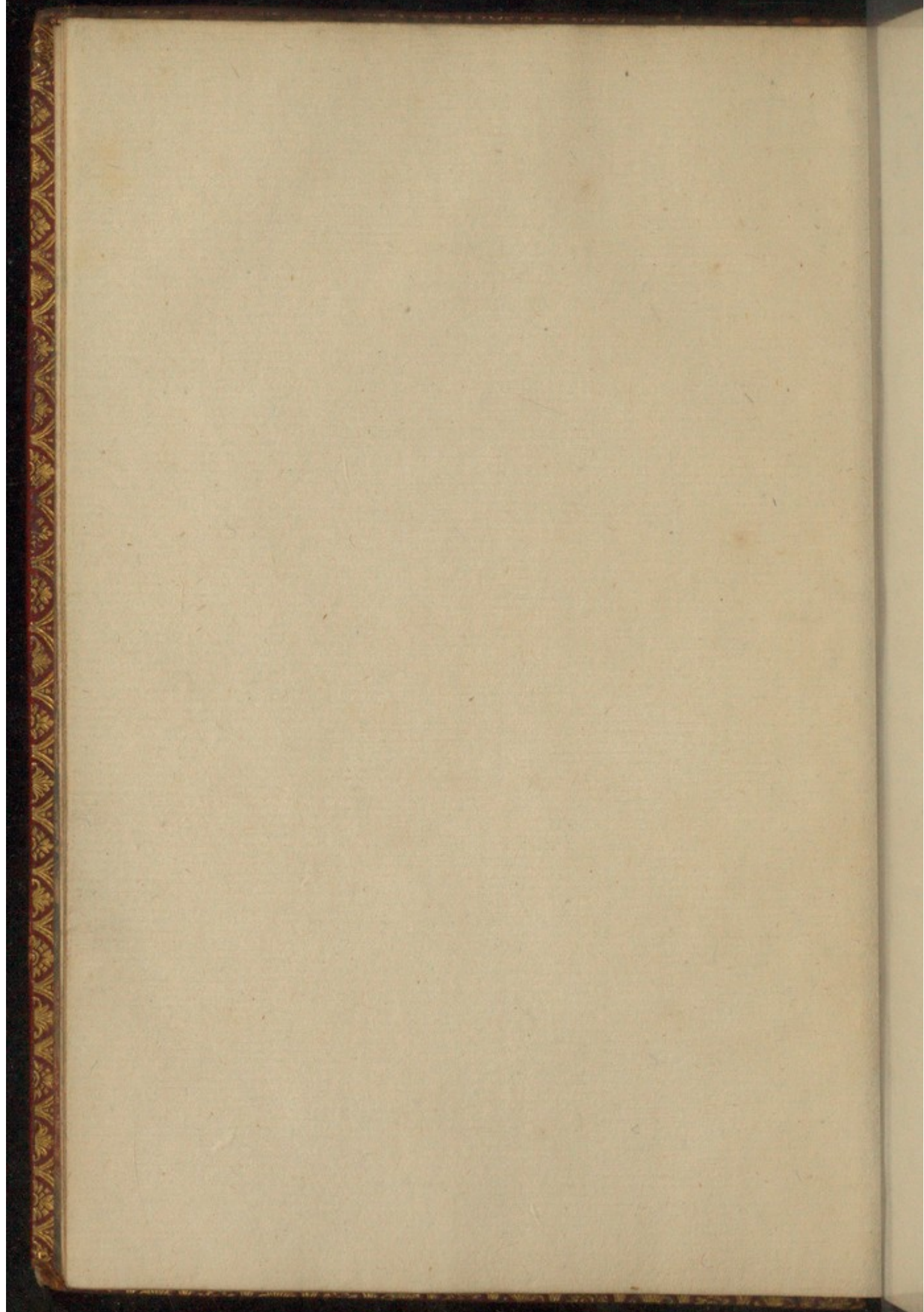

DE BALKEN

1641

1642

1643

1644

1645

1646

1647

1648

1649

1650

1651

1652

1653

1654

1655

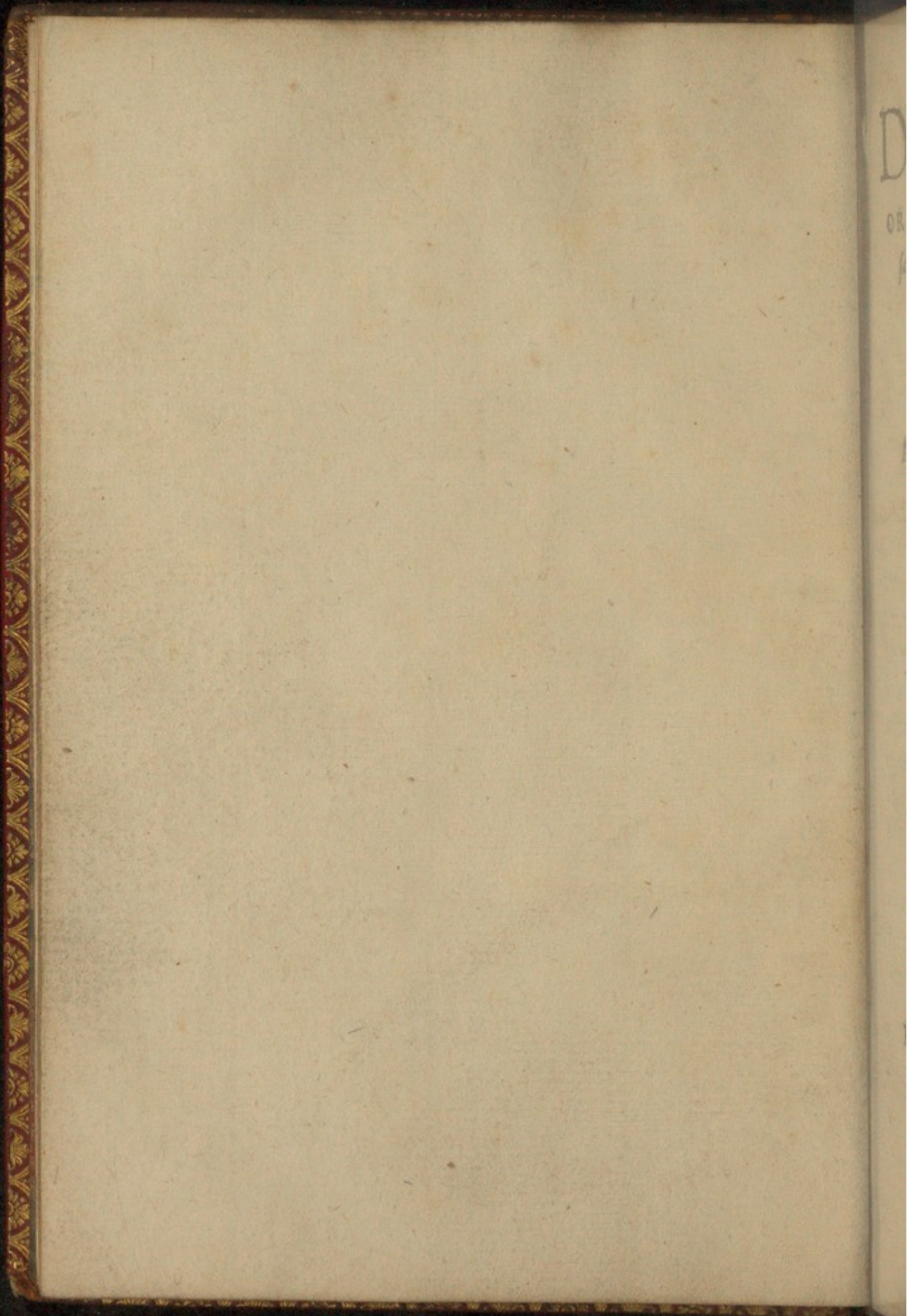
1656

1657

1658

1659

1660

DE BALNE

ORVM UTILITATE CVM AD

sanitatem tuendam, tum ad morbos curandos,

Dialogus ex Hippocrate, Galeno, cæ-

terisq; medicorum peritissi-

mus decerptus, & nunc

primū editus.

Autore Ioanne Franc. Branchaleone Neopol:

P A R I S I I S.

Ex officina Christiani Wecheli, sub scuto

Basileensi, in uico Iacobæo. Anno

M. D. XXXVI.

S. D. N. PAVLO. III.

PONT. OPT. MAX. IO.

Franciscus Branchaleo S.

Remens BEATISSIME PATER, ad pedes tuos libellus hic uenit quē enim non deterrerēt eruditio multiplex, acerrimumq; iudicium tuū? Animant simplicitas ac amor, quibus hęc tibi ut uniuersę Christianę reipublicę, pro nostrarum uirium tenuitate consuleremus, meditati sumus. quid enim aliud iustus sanctusq; pontifex, quā totius orbis salus atq; felicitas? Audacem facit pietas: quę summo imperio, sublimitate ingenij, doctrina rara non est minor. quę pluris facit qui purū deuotumq; animum obtulerit, quā qui meditatum cecinerit carmen, aut ἐκ τὸ μῦθον aris admouerit. Eam rogatam uolumus, si aliquando sub coelo quod Diuina prouidentia tuis humeris quamuis senilibus herculeis tamen, imposuit, respirare contigerit, has nostras (ni fallor) non inutiles nugas legere ne dedignetur. & magnę mercedis loco fuerit, si quid in illis repies quod ad tuendā nobis uitam tuā spectet, illud haurias: morbosq; senectę atq; curarum filios eminus arceas. Vale. Romę nono Kalendas Septembris, anno à partu Virginis. M. D. XXXV.

PERSONAE

DIALOGI BRANCHALÉO, Dia-
aulus, Sobarus, Illus. MARTINVS à
Portugallia.

Vdita PAVLI III. cum
doctrina tum sanctitate, Ro-
mam uenimus, eo consilio, ut
uiso protinus reuerterentur
Neapolim. forte fortuna Re-
uerēdisimus ac illustrissimus
Martinus à Portugallia tunc

ager erat. Eum accersiti uisimus: assislebant tres medi-
ci concertantes de uale tudine illius uiri, ac ijs quæ ad
morbum pellendum spectabant. Inredientes & eo
qua decet reuerentia salutato (est enim ultra illas dig-
nitates, Regis Lusitanorum, nepos, & apud Pontifi-
cē Legatus) iussi sedere, gra uiter tulinus cum non no-
uisse sanum. maior enim indiciorum pars mutatur in a-
gro, quæ ad temperamenti cognitionem nos ducunt.
Vtcunq; ea colligo, quæ firma permanent: secedo in an-
gulum, domesticos quosdam atq; familiarem medicum
sciscitor, nunquid sanitatis tempore caleat ultra com-
munem gradum? caro lenis an aspera, pinguis macer
ue, albus uel ruber: quibus facile qualitatibus afficere-
tur, quibus deniq; delectaretur? num impiger ac celer,

In limine ip-
so temperia
uestigat.

Tempera-
menti nota

DE BALNEORVM VSV.

an inters ac desēs? qualis uox? quis pulsus tenor? quā-
 lia quæue corporis excrementa? præcipue tamen can-
 dide & ingenue referrent suos mores. una fuit om-
 nium uox, auream quandam in ijs omnibus exprime-
 re mediocritatem. Omnem uictus rationem percunctor.
 Dies nata-
 lis. diem natalem ac horam ijs quæ seruaueram signa ad-
 Signa quæ ijcio: corpus medium inter glabrum & hirtum, ru-
 nō mutatur sum pilum, harmonicam membrorum symmetriam, hi-
 larem ac iucundam faciem, & (ut Lucianus ait) co-
 micam, exertas uenas latioresq; , perspicax ingenium,
 fidelissimam memoriam, mores sanctissimos. Iis recor-
 dati astantes addiderunt colorem ex albo roscoq; tem-
 peratum. Comperio denique dominum genituræ Io-
 dus sit cog uem. Hisce sic uestigatis atque in unum reductis, ide-
 noscendæ sin am temperatissimi corporis, Galenicam illam Policle-
 gularis cō- ti statuam inter Lusitanos (qui principium incolunt
 plexionis. quinti climatis) formo animo. ad hanc proxime acce-
 Natura du- dere descriptam temperiem uideo, labi pauxillum ad-
 plex, pro- calidam ac humidam: acciderit tamen, & (ut Gale-
 pria & ac nus ait) natura acquisita ad flegmaticam. Quem enim
 quisita. hisce scopulis non illiderent nocturna diurnaq; studi-
 a? perpetuæ cogitationes abditarum literarum, et præ-
 Literatorū cipue reconditæ ac mysticæ Theologiæ, cui se ab ine-
 morbi. unte ætate emancipauit? Etenim quemamodum umbra
 corpus, lux solem, sic literatos uiros uentriculi imbecil-
 litas, capitis fluores, pituita, atraque bilis comitantur.
 Signa egra Proinde podagra atq; calculo annis superioribus
 cognoscicol laborasse commemorabant. Iuxta igitur suæ craseos
 lata sanis, rationem

DIALOGVS BRANHC.

rationem, signa imaginatus sana, ætatis & aliorum, passim ad morbi cognitionem, eiusq; magnitudinis atque causarum omnium descendimus: quot antea dies febris corripuisset interrogamus, & reliqua, per ordinem. responderunt nouem, hora undeuigesima: præcedentibus oscitationibus, pandiculationibus, dorsiq; accuri punctura, nausea quadam ac uomitu flauo succi, saporis amari, paulo post calor aggreditur, uniuersum corpus occupat. Ecce sitis, lingue ariditas, uigilia, acuta cephalalgia, pulsus uelox ac magnus, rubrum mediocriterq; tenue lotium: astringitur aluus, intenditur calor, æstuat, hinc inde se iactat: dolent renes, oculi, genæq; rubent: calor tangenti primo occursum mordax, perseverante manu quasi uictus cedens. Hora noctis prima sudare incipit, febris decrescere, quinta sextæque calore soluitur. Tempus erat uernum, non procul ab æstate. erat enim sol in uigesimotertio Geminorum gradu, luna in 13. Leonis, nec procul quarta lune aspectus. Totaq; uictus ratio subtilem producere sanguinem aptissima, qui putrescens continuo in flauabilem conuertitur: mixtamq; sanguini & pituita quam nominant dulcem; ex quibus comburente calore, occasione data, sæpe salsum flegma sanguini admiscebatur: plerunq; spurium genus colerae, quam uitellinam aliqui nuncupant, coalescebat. Prudentes ac periti medici tepescere febre spiritus ptisanæ cremore recreant, ordeacea; aqua adhuc calentia uiscera refrigerant: mane horis antelucanis potionem (syrupum uocant) propinant

Signa ægra
arguentia
tertiana, no-
tham ac pe-
riodicam.

A re non
naturali.

DE BALNEORVM VSV.

modi clystere ducunt aluum, paneq; loto cibant. Inua-
dit febris serius quàm pridie irrepserat, fuitq; remis-
sior: tertio citius irruit, & acrius afflixit: uictum me-
dici tenuissimum seruauerunt; sequenti die (qui quartus
Vene sectio erat) uenis turgētibus, coctionisq; signis uisis, incisa ba-
silica sanguinē nutti iubent, scyrupos iterant. Octauo
Inepta cōge ex cathartico (quod receperat de more, māna, reubar-
ries & per barum, triferam quam dicunt persicam, pharmacum
niciosa, solutuum ex prunis, idq; quod ex rosis) aluum deijci-
unt, excreuitq; diuersorum humorum nonnihil. Ventri-
Damna ex culus adeo deiectus est, ut attagenem aut perdicem au-
insalubri diēs nausearet ac uomeret. Calor auctus est, nec dimi-
medicamine sit amplius: flammeum apparuit lotium, omnia sympto-
mata intensiora. Horum factus certior, obseruo illo die
naturæ motum, animaduerto proritādo sudori intētam
esse, cutisq; obstructionem insigniter reluctari. His om-
nibus diligēter perpēsīs, ac rite memoriæ seruatis, nūti-
ari medicis iubeo, ut mane cōueniremus. adueniūt. An-
tistes, ut est Ὀλλοσοφώτατος imperat in cōspectu su-
o di feri, nō oblitus miserabilis illius inscriptionis, Tur-
ba medicorum perij. Erant tres illi medici natu maio-
res, barba cana, aspectuq; reuerendi, apud uulgum nō
Tres medi= postremæ classis, purpurati, anulati, aurum ructantes,
carū formæ & smaragdos. eorum mores, ut postea compertum ha-
bui, maxime diuersi. Iccirco non patiens ego actorum
rationem reddi, summam carum rerum, quæ ad offici-
Occasio di um meum magis necessarie uidebantur, perstrinxi. o-
alog, rationisque exitus fuit, potabilis aquæ temperato bal-

DE BALNEORVM VSV.

Balneo, mane proximo abluendum esse, & ni rigeret, Dulcis de
iterandum sequenti die, camemelino oleo aut aneti= quæ balneo
no spinam perungendam, interim pastillos ex semini= esse lauans
bus diureticis, & scyrupos, si uoluerint, propinarent. dum.

Vbi finem fecimus, coepit unus ex illis ridere, cui Di=
aulo nomen erat: arrisit alter Sobarus. Eusebius, qui
tertius erat, nec laudabat, nec damnabat. Tum Diau=
lus illotis manibus, perfricata fronte, priusquam con=
ceperit, pariens, quid hoc portenti est, quod in medi=
um adfers iuuenis? Quæ noua remedia? fortassis recor=
datus es piscine illius, cuius meminit euangelium, qua
agitata ab angelo, qui primus iniiciebatur, conualefce=
bat. sed reiectis iocis caue deinde isthæc commemorares,
quæ nemo laudauit unquam, quibus nemo utitur. Soba=
rus. Turpe est de huiusmodi reuerba facere, ordinemus
quid debet comedere hoc mane, & ordinemus scyru=
pum, & relinquamus istas philaterias scholaribus.
fortassis latinissare uolumus: morbi curantur me=
dicinis, non eloquentia (hisce enim emblematis tota
erat distincta oratio, hisce uernabat flosculis) for=
tassis uolumus iterum componere artem medicinæ.

B R A N. Simplicissimè & candidissime (ueneran=
de senex, ac probe) loquutus sum, & si præsciuissem
uos tam iniquo animo hæc ferre, ne hiscere qui=
dem fuisset ausus. Putabam libere quod senseram, ex=
primere posse. me non reclamante excandescitis. Ro=
go quicquid dixi boni consulatis. loquentis uolunta=

tem, non opinionem perpendite. Eusebius tunc, qui

DE BALNEORVM VSV.

*Modestus
ac pius me
dicus.*

*Disputandi
formula.*

tertius erat, Absit, ut candorem tibi ac pietatem uitio uertam, si talis esset sententia, qualis animus, continuo me subscribere uidisses, sed cum de huiusmodi re ambigam, alterutram partem, nec damno, nec affirmo. Hoc balneorum genus huius æui (quos nouerim) medici arcuere omnes. Contra communem usum operari periculosum est. Nec me præterit, nonnulla quò communiora, eò esse peiora, idque sæpe melius esse, quod à paucis probatur. Vtunque Branchaleo caue, ne dum celum colis, terram amittas. negotium sibi successit, qui alijs refragatur. Iam scis uetus adagium, obsequium amicos, ueritas odium parit. Verùm si perstas in eadem sententia, utrinque in medium rationes adducantur, & si dilutis nostris, tuæ efficaciores erunt, expeditis pedibus me in tuam sententiam currere uidebis, herbamque porrigere. ANT. Video uos paratos ad pugnam, gaudeo, modo ne descendatis ad arma. Res est seria, iocis non est opus, non scommatis, non pusillanimitate. Aristotelia quiescere quiete, mori Platonice morte eum oportet, cui ueritas cordi est. Absint nugæ, supercilium, arrogantia, sint procul ambitio & auaritia, & si qua est alia teredo, quæ medicorum, in maximam nostram calamitatem, rodere animos soleat. Laudo Eusebij sententiam, uerum cum tanta nunc non urgeat necessitas, hora nanque aduenit capiendi cibi, placeat uobis (uiri eruditi ac mei amantiissimi) huiusmodi disputationem in crastinum differre diem, tum exoriente sole aut more peri-

Patetico

DIALOGVS BRANCH.

patetico deambulando, aut Academico sedendo meditati, differere pulcherrime poteritis. Nō deest hic mollis & frigida gestatio, pictura admirabili, conspicua, & uice Platani illius apud Platonem, citriorum redolentium sylua, quæ ab æstuantis solis iniuria adserere poterit (habitat enim Ghisianas ædes trans Tiberim ad fluminis ripam, quibus Romæ admirabiliores nullæ) delectabunt & horti mira florum suauitate fragrant, topiario opere spectabiles. Aures suauissimo garritu mulcebunt aues, & nos dabimus operam, ut lingua etiam ac palatum conqueri non possint, nec labor, pro tenuitate nostra erit irritus. Hæc ipse. Nos iussa capeamus, reuertimur mare, spectamus lotium, pulsus numeros scrutamur, nonnulla indagamus. Hoc officio functi in coronam sedimus, mihi que ueluti nati minori loquendi prouincia demandatur. Rogauimus tum, ipsi obijcerent prius quicquid aduersus opinionem meam argumentorum possent, ne frustra tempus repetendo tereretur. DIA. Paucissimis me expediā. à medicorum consuetudine ne latum unguem discedere uolo. Balnea non sunt in usu, ego nolo esse author, scyrupus ex radicibus mihi exhibendus uidetur, et electuariū ex seminibus cōmunibus frigidis, et si necessū erit post quartūdecimū, soluere aluum, ex pharmaco diaprunis, rosaceo, reubarbaro, et reliqs. Sobar. Ego astipulor opiniōi domini Dauli. Ant. Iā uidetes Eusebi et Brācha, in uos duos omnium oculos eē cōuersos, ppetuum

Prima dia-
uoratio dā
edim balnea
um.

DIALOGVS BRANCH.

tuum silentium huic controuersie hodie imponendū
 est, rogo tam arduam ac utilem quæstionem (ut uester
 mos est) scilicet non illotis manibus tractate, paucio-
 ribus quoad fieri potest, citra tamen obscuritatem, rem
 absoluite, reiectis fucis, bracteis, cincinnis differite. sco-
 pus sit ueritatis inuentio, et salus languentis. EVSE.
 Enitar pro uirili tibi morem gerere, si quo tamen in
 loco lapsus fuero, ignorantie ascribito non uolunta-
 ti. dixit, ac fixis terræ oculis cogitabundus aliquanti-
 ſper permansit; deinde mira gestuum omnium compo-
 sitione, doctus Eusebius hanc habuit orationem. Si ami-
 ciæ causa ueritatis leges, quibus quotus quisque est,
 parere in primis debet, uiolari citra notam possent,
 si priuatum munus publico præponendum esset, uni-
 us tui gratia (amice Branchalco) & ueritatis hostis
 euaderem, & commune bonum ne pili quidem face-
 rem. Verum cum officium nostrum sit ueritati adesse
 perpetuò, intrepideq; pro ea digladiari, omnibus de-
 niq; posthabitis uite ægri presto esse, & præsertim
 huius, cui (quod procul hinc sit) siquid sinistri accide-
 ret, ob eius maximas uirtutes, aliasq; dotes corporis, at-
 que fortune munera, deflerent reges, lugerent musæ,
 omnesq; boni. Argumenta obijciā quibus *μίσολογία*
 balnea eliminarent, quamuis non sim nescius nil me ti-
 bi *εὐλόγη* de præstare posse gratius, ac iucundius. Si
 quod ex balneo subsidium expectarem, aluo deic-
 ta illud sequeretur. Galenus. n. tertio regiminis acuto-
 rum hæc uerba scripta reliquit, Scias uniuersaliter,
 quod

Eusebij ad
 uersus bal-
 nea oratio.

Primaratio
 Galenus.

DIALOGVS BRANCH.

quod si balneum administratur ante corporis euacuationem, attrahet ad loca quæ sunt sub hippocondrijs materiam. & quæ sequuntur. Namq; balneum quamuis calidum, crassas materias (quales esse consueuerunt, quæ illic continentur) à uentriculo, intestinis, iecinoris sinu eluere non potest, tum ob distantiam, tum ob lentorem atq; crassitiam. ab alui uero solutione nõ expedit. prodest igitur nunquam. nulla. n. per artem tam exquisita euacuatio fieri potest, quin uirtutis sequatur deiectio. debili uero existente uirtute balneum esse noxium nemo ambigit. Porro post euacuationem aut natura mouet aut non. Si mouet non eget ope medicaminum, & si egeret alijs à balneo præsidijs siue urinam ciens, siue sudorem iuuare posset: sin minus aut propria imbecillitas in causa est, aut humoris ipsius ineptitudo, quodcunq; istorum fuerit balneum fieri prohibet. Huc accedit quod omne potestate frigidum uirtuti est inimicum, calori. n. naturali aduersatur, contrariando, deicitur, extinguitur, mors sequitur. & ut multa simul argumenta conglomeremus, carnis obstruit poros, cutisq; exhalare humorem non permittit. audi Galenum tertio de sanitate tuenda. Sanè cogit clauditq; tum frigida, tum feruens aqua. hoc ne ipse quidem œdipus soluere posset. causâ erga morbi intus detinet, seruat, cuius & ars & natura nil aliud quærunt quàm interitum. ad hoc facinoris perpetrandum complex fit & ipsa humiditas. hæc enim claudit, obstruit, atque obturat, cum sit crassitie. ueluti

Secundara
tio.

Tertia ra-
tio.

Galenus 6.
de tuenda
sanitate

. DIALOGVS BRANCH.

ueluti parens. at enim uero ueluti nō contenta hoc dā
no, aliud parit nō minus malū. putredinem auget. om
Quinta ratio. ne enim humidū (siloanni Mesuæ, Auicennæ, Galenæ,
Aristoteli 4 metcoron, si ipsi sensui creditur) est ma
xime putrefactioni obnoxium. Fructus enim quo humi
diores, eo facilius putrescunt. aquæ gutta si in uulnus
ceciderit, continuò in saniem conuertitur. aquam esse
humidissimā pariter ac frigidam, quis est qui nesciat.
quicquid uerò auget putredinem putrida febre lan
Sexta ratio guētibus pestilens est. Nunc ad ea ueniamus incommo
da, ad quæ quatenus est actu calida detrudit. Intendit
febrem (quæ aliud non est quam calor) accensa uisce
ra magis inflammat, ipsaq; bilis ignescit. Etenim fri
gidum quandiu est energia calidum, calfacit: aer dū
aquarius annum infrigidat, frigidus est: dum cancer æ
stuat, calfacit & ipse quod ambit. Constant hæc au
thore sensu. Nec desinamus Galenum ad partes addu
cere: qui decimo Therapeutices scribit, Quicunq; hec
Galenus. ca febre laborant, atq; ex ijs precipuè, qui iam mara
smode febriunt, modo ijs alia nulla febris nec ex pu
trescēte humore nec ex flegmone sit adiūcta, eos om
nes audacter lauabis. Ergo si ex putrescente humore
Septima ratio. fuerit, lauare non expedit. Colligitur hoc necessariò
ipsius exceptionis natura, quā negatio perpetuo comi
Cōfirmatio tatur. Ad hanc sententiam alludit et illa quæ primo ad
Galenus. Glauconē legitur, At qui ex multitudine laborāt, non
ita illis mēbra quā plurimū fricare oportet, calfacere
atq; alligare; à uino uerò et cibis abstinendū, et balne

DIALOGVS BRANCH.

is etiā si febricitauerint. Hippocrates tertio regiminis acutorū de balneo loquēs secundū antiquā tralationē

Hippocrates.

Quādoq; est rectius ut minuatur usus eius: & quæ se

Auicenna.

quuntur. Non contemnendus Auicenna, secunda primi nocumenta balnei sic colligit. Facit inquit superfluitates ad membra in quibus est debilitas leuiter descendere: & laxat corpus & impedit neruos, & resoluit calorem innatum, & comedendi desiderium deijcit, & coeundi debilitat uirtutem. Tertia eiusdē subdit, Hæc eius impedimenta sunt, debilitare cor si multum morati fuerint: & facere syncopen & nausæ, et humores quietos mouere, et eos ad putrefactionē præparare, et cum eis ad mēbrorū nobiliū receptacula declinare: ergo ab eis accidunt apostemata in occulto mēbrorū et in superficie. hæc ibi. Particulatim uerò loquēs de balneo prima 4. de cura nothæ tertianæ prohibitū est, insit, in ea balneū: facit. n. descendere flegma indigestū, propter illud q. effūditur ad locū putredinis et permiscet humorē malū cū putrido: et resoluit subtile et facit remanere crassū. Rasis inter classici medicos nō postremæ notæ uir, prorsus è salubriū medicaminū numero explodit, sic scribēs. dico nō uidi balneū febricitātibus in aliqua dispositiōe eē utile: maxime tamē ipsa uitare cōsulo in febribus putridis q̄tū possibile est. Et in diuisionibus capite de tertiana precipit, ut in cura tertianæ medicus uino et balneo prorsus interdicat. Eumq; sequuti sunt neoterici penē omnes: Fulginas, Herculanus, Nicolus, Conciliator, Matthæus, Gradius, Dinus, Iacobi, Arnaldus, Sauonarola

Rasis. 16.
continentis
& in diuisionibus.

DE BALNEORVM VSV.

Diuerfis tē
poribus ea
dē non pro
desse.

omnesq; huius æui quos norim. ij omnes in quæstioni-
bus balnea laudāt: postremo (ut Cōciliator & Nico-
lus) oppositum suadent. Siquis uerò usus erat tempo-
re Galeni, non idcirco idem nunc conducit: non enim
(ut conciliator ait) eadem ratio corporum non uitæ,
consuetudinis, aliorumque multorum: omnium rerum
uicissitudo est: eadem res uno tempore prodest, alio
obest. Huc accedit, quod si renitentibus cæteris soli
uellemus uti & male cederet, omnes (ut sunt ad alie-
nam iniuriam propensi) nobis culpæ uerterent: atq; iu-
rarent nos hominem necasse. Nemo compos mentis hu-

Conclusio.

ic se discrimini obijcere debet. Cum igitur balneum ui-
res exhauriat sensibili caliditate, febrem uiscerumque
æstum intendat, humores agitet, abscessuum causa sit:
frigiditytate itidem essentiali calorem naturalem pes-
fundet, humididitate etiam obstruat, augeatq; putre-
dinem: cum tot tantorumq; uirorum autoritate eius
liqueat insalubritas. quotidianoque periculo compro-
betur, cum nobis tutius iter per cathartica sit: scyrus-
pis & catharticis utamur. Si qua ergo rationum si-
qua autoritatum, si qua est consuetudinis uis (quæ
legis dubio procul uicaria est) in nostram classeni
uir modestissime migrato, nobisque suffragatus consu-
le marsupio, umbratilemque istam opinionem reijcito:
hisce interpollis Plinij manes ne laceffamus, horumq;
peritorum senum sententiæ subscribamus. Dixi. AN-
TI. putabam Eusebi præcipuam in te uirtutem esse pi-
etatem: ut nomen indicat ipsum, & experientia com-
pertum

DIALOGVS BRANCH.

pertum habeo, esse maximam. nunc ambigo utra ma-
 ior sit, pietas an eruditio: uideris ea iecisse fundamen-
 ta opinionis tuæ, ut nullo ingenij acuminis, nulla arte
 dilui possint. Certe Brächaleo, cordati hominis esse cē-
 serem. suæ assentiri sententiæ. satius enim est honeste ce-
 dere quam infœliciter certare. Vt cunque, si adhuc a-
 liter sētis, tuere audacter opinionem tuam: nos etsi æ-
 groti, attentas tamen præbere aures nō grauabimur.
 Tum nos attoniti penè atque exanimati, quò nos uer-
 teremus nesciebamus: tamē inter illos mentis anfractus
 cogitare cœpimus, utrum melius esset blande assenti-
 endo honori consulere, ueritate deserta, an pro uerita-
 te ipsa ægrotique uita & barbarissimo & blactera-
 do pugnare. Vicit pietas, cœpitque necessitas deos fa-
 cere: loca in mentem reuoco è quibus mutuari aliquid
 poteram, dispono: deinde de more hæsitans, sic effuti-
 re incipio. Tanta est eloquentiæ uis, tantum ualet dis-
 ferendi acumen (præsul prudentissimè, uirique inte-
 gerrimi) ut nulla serè sit tam certa & constans mens
 quin facundiæ armis capi possit. Nō ab re de Orpheo
 & Mercurio fabulata est antiquitas, & syrenarum
 cātus picatis auribus metuit Vlysses: non mentitus est
 Cicero, scribens disputate Carneade omnia fuisse am-
 bigua. etenim dum doctus Eusebius inuehitur in bal-
 nea, dum flexanima πρὸς linguā ac labra mouet, uix
 mihi ipse cōsto: & certe nī argumenta euidentissima,
 primorum medicorum authoritas atque experientia
 multos ab hinc annos oppositum demonstrassent, me
in

Oratio.

DE BALNEORVM VSV.

in suā dubio procul sententiā traxisset. Succurrūt & Sileni apud Platonē : quibus docemur ac admonemur in rebus humanis lōge aliud unūquodq; esse q̄ frōte polliceatur. Presto est et antrū illud apud eūdē, in quo ligati homines uix rerū umbras prospiciebant. Latet sepe ueritas, rationibus fides nō illico adhibēda est, ad examē prius reuocare oportet. Quod si intētis, ut soletis, auribus auscultaueritis, atq; æqua lāce p̄penderitis, spero duce ac auspice paracletospiritu cognoscetis, tātō orationē meā esse ueriorē quāto sua politior magisq; ingeniosa. ANT. Etsi interpellamus parcas rogo: fidimus amore erga nos tuo. Olfacio iam multa & noua et optima de balneis te dicturū: huiusmodi materiā examusam intelligere opto, et cōsulere uitæ meæ non solū inter morborū angustias cōslictatæ, uerum etiā in trāquillo et quieto portu sanitatis quiescētī, & me exorāte, q̄ extra limites uagaris, uitio dabit nemo. At ego, Obtēperabo lubētissime, modo hi probi uiri ne succēseant. Annuere illi. Tunc sermonem proseguēs: prius q̄ ad argumenta descendā, quū quorundā testimoniū uoti opus sit, uolo inter nos cōueniat Hippocratē, Galēnū, et post eos Auicēnam esse irrefragabiles, et si quādo res expostulabit, ut citemus Aristotelē: Galenū uero, excepto Hippocrate, præponi omnibus uolumus. est enim fons ē quo absq; cōtrouersia hausere omnes, cuius sentētia cōcertantes Arabes, suas dirimūt lites: ei aduersari aliud nō est q̄ uniuersā artē subuertere. cōtāmē atq; om̄ibus præferendā ducimus sēsui cōcimentō rationē non cōtēnentē Paulū, Actiū, Oribasiū, Rufū

DIALODVS BRANCH.

fū, Archigenē Andromachū, aliosq; Græcos. ex Latinis
 Celsū, C. Felicem, Q. Scribonium, utrumq; Pliniū, di-
 eo Secundū & Valerianū, Oct. Oratianū, Q. Sereū,
 & reliquos tot Arabes, tot interpretes barbarolatinos,
 etiam vulgares ac plebeios, omnes tamen adducere
 ostentationis esset, utilitatis nullius. adde quod nec bre-
 uis ambitus nostri laconismi capere tot posset. Igitur Diuisio bal-
 ut sciamus quid sit de quo disputatur, in ipso limine neorum.
 balneum distribuimus in id quod arte concinnatur, &
 quod natura constat: hoc uero in id quod ex dulci a-
 qua, ut à natura producitur, uel ex salsa, sulfurea, alu-
 minosa, bituminosa, ferruginea, & id genus cæteris. Ar-
 te structum aut simplex aut compositum. simplex cu-
 ius sola energia aque mutata est: compositū quod aut
 plantas aliquas, floresue, aut salem, aut nitrum aut si-
 napi recipit: uel in quo hædorum, iunicum, ueruecum
 capita bulliendo dissoluta sunt, quo nonnulli ad ema-
 ciatos atque consumptos instaurandos utuntur. Hoc
 Galeni temporibus fornicibus quatuor distinctum erat.
 Primus hypocaustum siue æstuarium dicebatur: Sene-
 ca sudatorium nuncupat, ibi sola ambientis caliditate
 sudor excitabatur. Secundus labrum siue lauacrum,
 quo calida corpus lauabatur. tertio frigida, quarto ma-
 dorem abstergebant. Hæc ex Galeno, x. Therapeutices.
 Rursus balneū hoc Galenus. 3. de sanitate tuenda scri-
 bit, scindi ut in feruēs, temperatū, tepidū, frigidū. Nūc
 altius ordiendo postquam rem tibi gratam facere cog-
 noscimus, in primis disputabimus quā utilia sint ad
b . tuendam

DE BALNEORVM VSV

Sentētia

**Euidētissi-
mum argu-
mentum.**

**Quomodo
excrementa
generentur
pulchra spe-
culatio.**

tuendam sanitatem, mox ad morbos curandos. Dici-
mus igitur balneum arte paratum ex aqua potabili
ad tuendam bonam ualeitudinem esse summum prae-
dium, siue compositum siue simplex. Illud enim saluber-
rimum est, quod imminentium morborum pene omni-
um causam adimit: huiusmodi esse balneum probabi-
mus. intemperiei nanq; absq; materia calidae, balneū
medebitur sensibiliter frigidum: frigidae calidum uirtu-
te recepta camemeli, aneti, & consimilium: siccae tepi-
dum: humidae calidum, salubrium adhuc plantarum
uim spirans. Istae enim qualitates illis prorsus contrari-
antur: quae omnes in balneo (ut inferius clarius elu-
cescet) comperiuntur. Similiter morbos declinat mate-
riales, humores absumens ac destruens qui causae sūt,
& prohibitam transpirationem (ut aiunt) cutem rese-
rans, tollens. Plurima morborum pars euenit, aut ab a-
cribus, mordacibus, fumidis ac fuliginosis excremen-
tis, aut à crudis crassisq; siue putridis siue non putri-
dis: et maximè si cutis obstructa fuerit, ac proinde ex-
crementorum exitus prohibitus. In omni enim nutrica-
tione priusq; cibis assimilatur omni ex parte, corpori
q; nutriendo uniatur, dum multiplex fit concoctio, nō
nihil superfluere opus est: quod per diuersos meatus
natura salutis prouida excernit p aluū, uesicā, os, na-
res, aures, oculos, ac cutim, quod postremū aut sudore
fit, aut insensibiliter sensibiliter tamē sordescēte cute: q; e-
nim nō uidet si decē dies illotus pmāserit, dū se postea
lauat in malluio turbidā ac sordidā aquā & illuuiē.
eijcit

DIALOGVS BRANCH.

eijcit natura passim seruāda uitae sollicita quicquid su-
perfluit sordiu ac putredinis: puru enim tactu ab im-
puro putrescit. huiusmodi igitur excrementa, impedi-
taq; exhalatio cause sunt ephemeræ, tertianarū, quo-
tidianarum, quartanarum, cephalæ, scotomiæ, apo- **Diuersi**
plexiæ, comitialis morbi, furoris, anginae, pleuritidis, **morbi.**
catarrhi, calculi, podagræ, et id genus cæterorū. hinc
erisipelata, œdemata, scirri, phimata, psoræ, carcino-
mata, herpes, elephantiasis, quid non morborum pa-
rit disposita causa? hæc ita se habere, scio neminem ue-
strum fugere, qui in propriis istorum morborum ca-
pitibus legistis, centies denique uidistis, paucas a san-
guine, innumeras a pituita, a bile excitari. Balneum
uerò recludere cutim, crudos concoquere, fuliginosos
acresq; excire, argumento hoc euidentissimo proba-
tur. omne (licet substantia frigidum) quamdiu est tactu
calidum, calfacit, & effectus caliditatē consequētes in-
ducit, experientia liquet hoc. ambiens nanq; aer idem
subiecto est æstiuo tēpore. & hyberno: hoc tamē frige-
facit, poros astringit, excretionē prohibet, cutim ob-
durat: illo calfacit, aperit, exoluit. Ista cū sensus testimo-
nio manifestasint, nō ijs opus esse uidetur, que Aristote-
les, Hippocrates, Galenus, et Auicēna scribūt, quorū se-
tētia nō semel aut bis ista cōfirmare possē. pariter ase-
rere debemus calfacere aquā quādiu calet. quod si q-
cruicosus adhuc inficiari uult, is lebeti cū maxime fe-
ruet digitū intingat, et neget si calfacit, proprii calfaci-
entis effectus sequūtur (quos loānes mesue in canonibus

Que sensu
& ratione
constant, ho-
minum au-
thoritate cō-
firmare nō
est opus.

DE BALNEORVM VSV

quarto meteoron Aristoteles, quibus trium medicorum
 uolumina scatent) reclusio apertio, excretio, inci-
 sio atq; attenuatio, concoctio, exiccatio. Hæc omnia ad
 tactum usq; & uisum ob Dialum reuocare uoluimus
 & Sobarum. nam Eusebium eodem loco aduersus me
 usum esse non sum oblitus. Balneum igitur calidum ob-
 structio nem reſerat, quicquid fuliginosum, humidum at
 que acre est excernit, quod crudum est concoquit, idē
 concoctum exhaurit: auulsis ergo radicibus, quicquid
 inde morborum accidere poterat, ab humano corpore
 prohibet. Sed obijciēt ingeniosus Eusebius, si crudos
 concoquit, cur Galenus in febribus humore existente
 crudo, interdicit balneo? Dicimus huiusmodi cruditatē
 habere gradus. Galenus intelligit de maxima crudita-
 te, quæ balnei caliditate concoqui non potest. Dignum
 cruditatis est hoc loco speculatione est, acerbiores succos balneo ad
 se multos maturitatē deduci posse à medico tuente sanitatem, quā
 febrem curante. potest enim uti intensiore caliditatis
 gradu, qui febricitantibus maxime contrarius est. Hæc
 Galenus. 3. aliena fide non egent, sed si in re tam clara testes ex-
 quiritis, audite in primis Galenū, 3. de sanitate tuēda sic
 scribentem, Si probe balneum adhibeas, ipsum quoque
 apoteraphiæ pars est, siquidem duras densasq; partes
 emollit, excrementum putre q; si quod intus ad cutem
 hæret, euocat. Eodemq; uolumine, Simili ratione & me-
 dij temperamenti aquis esse lauandum, uerum fateor.
 Ea tamen quæ antea dixerat non omitamus. Dulcium
 calfactarum aquarum si media temperie sint, uis cali-
 da &

DIALOGVS BRANCH

da & humida est: sin tepidiores sint, humida & frigida: quod si iusto calidiores fient, calida quidem, sed nō perinde humida. & infra. Euenit tamen ex accidente ut aut per halitum digerant humores, aut uires firmēt. & quæ sequuntur. Quarto eiusdē opis. Quoniā ergo duo prima sunt, quibus intentus sit oportet, qui huiusmodi medebitur affectibus, crudorum siue semicoctorum qui ante sanguinis perfectionem fuerunt, percoctio, et acrium ac mordacium qui secundi sunt & sanguine posterioreseductio: abstinere eos conuenit ab omni ualido motu, blande uero unctos atque oleo perfrictos perquam suauiter lauare balneo, inde in ocio abstinentiāq; habere atq; etiam somno si fieri potest: minime ignorantibus nihil esse, quod æque concoquat ea quæ cōcoqui possunt, & malos succos per halitum digerat, sicut somnus post balneū. Cū igitur primo die experti an facile finita lassitudo sit, similiter grauātū hominē cernimus, tum mittendus in balneū secundo etiam die est: tum quiete abstinentiāq; habendus. Aequē uerō & si iterum & tertio oportere uideris, itidem ieiunum lauabis, quietem ac somnum ipsis lauationibus interponēs. Audire etiā ne pigeat, quid de Primigene Mitenæo quinto eiusdē lib. scriptum reliquerit. Cum de Primigene audirem, nisi lauaret, omnino febricitare, collegi ratione eum fumida excrementa gignere, quæ transpiratu emitti postularent. Cæterum cum densior cutis esset, quā ut ea transmitti omnia sineret, collata sub cute calorē excitare. Itaq; balneū huiusmodi

b iij naturis

DE BALNEORVM VSV

naturis utilissimū esse, nō ob id solū quod sumidū euo-
cet, sed etiā quod humectet, idq; dulci humore. Et infe-
rius, Quin etiā alios quosdā uidimus quibus mordax
calor erat similiter ut huic, nō tamē una intermissione
balnei febricitabant, propterea quod per sudorē ex-
crementa ijs uacuabātur. post subdit, Itaq; etiā alteri
cuidā, cui æq; ac illi mordax calor erat, tãc̃t̃ si balneū

Quā uti- uno die intermittebat, contigit nō febricitare, propte-
le sit balne rea quod nec studijs deditus erat. hæc Galenus. quā-
um literatis ta uoce, quā sonora in sanitate seruanda balneū cele-
uiris. brat? & præsertim corū, qui interdū noctuq; sese stu-
dijs macerant. Erat enim Primigenes, ut ibi Galenus

Gracilitas
& siccitas
balneo cu-
ratur.

ipse testatur, nemini peripateticorū sui tēporis secun-
dus. memini etiā tertio de sanitate tuenda legisse hæc
uerba. Nā quoniam à uigiliis & tristitia magis gra-
ciles magisq; aridi, ac minus dicto audiētes planē cer-
nuntur, siccius existimandum ijs corpus esse redditum
eiusmodi affectus partim molli frictione cum multo o-
leo, partim temperato balneo sanatur &c. Cresceret
in immēsū oratio si omnia loca recēfere uellē, quibus
quā salutaria sint seruandæ incolumitati affirmauit.

Gal. x. Te
rap.

ea tantum adducamus, quæ quasi anacephaleosim fa-
ciens, decimo therapeutices expressit, Si quis balneū in-
gressus non inhorruit, sed remissa est illi laxataq; cu-

Ex tempe- tis, huic sanē necessario prædicta succedent, excremē-
rato balneo torum uacuatio, æqualis per omne corpus calor, ex-
quæ succe- iguorū meatuū rarefactio, densatorū fusio, et reliqua
dant.

Inferius hæc itaq; ex ōnibus quæ de balneis retulimus,

DIALOGVS BRANCH

una summa colligitur, quod uacuatur quidē quicquid in corpore uel fuliginosū uel humidū fuit. Cōsistūt uero in naturali symmetria tum caro tū ipsa cutis, solidarū partū ariditas corrigitur, et calor nō modo is qui ex lauacro accessit, uerum etiam qui prius fuit ex frigida usu sūmouetur. Eiusdem libri. xij. uolumine inquit. Plethora, hoc est, plenitudo tum sanguinis missione tū frequēti balneo curatur. Ei succinit interpres Auicenna secunda primi scribens, Iuuamenta balnei sunt somnum facere, aperire, abradere, resoluerē, digerē, re, & nutrimentum ad cutis superficiem attrahere. Et alio capite, Est etiā cum balneum resolutione calfacit, et cū inuenit nutrimentū quod nō fuit digestū, aut inuenit humorē frigidū qui nō fuit maturatus, illū digerit, et hūc maturat. et alibi, Qui sanitatē uult cōseruare, balneū debet ingredi postquā cōcoctū est quod est in uētriculo et hepate. Hippocrat. 2. de ratione uictus, scribit, Dulcis aqua madefacit ac refrigerat, corpus enim humidū facit. et inde. Calida balnea ieiunum emaciant ac refrigerant, nam calorē de corpore et humiditatē trahūt. caro autem humido uacua corpus refrigerat: saturum uerō calfaciunt et madefaciunt, & quae superant in maiorem cumulum diffundūt. contra frigida uacuum corpus calfaciunt, et aliquatenus frigesaciūt, saturū uero siccāt, quodq; est frigidū siccitate complent. Non lauari uerō nec ungi humido consumpto siccāt. Hae sunt noua illa re-

Epilogus et
fectuum
quos balne
um inducit.

xij. terra.

Auicenna.

Hippocrate.

Balneorum
affectus.

Non lauari
quid sequitur.

media, quae supra mille & quadringentos, immo

b iij

duo

DE BALNEORVM VSV

Antonini
thermae.

duo milia ab hinc annos in maxima celebritate & u-
su frequentissimo fuerunt. Sed ijs inauditis, nonne so-
lo hoc argumento moueri debent, qui Romae degunt?
quotidie uidet Antonini Caesaris aliorumq; thermas,
perinde ac unum ex septem orbis spectaculis, tanto sum-
ptu, tanto labore aedificatas, uectis ab ultimis penes or-
bis regionibus immensis columnis, ut adhuc montes
ex quibus erutae fuerunt, de Romana potentia con-
queri uideantur, & mare gemere, quod tam graue ip-
sum presserit onus. Num arbitrandum, ob delicias ac
uoluptates, frugi, sapientissimumq; imperatorem, cuius te-
pore Galenus ipse Romae florebat, tantum pecuniae
erogasse, tantum studij ac laboris impendisse. quae pro-
ptissimum ad curam corporis. & de sani. tuenda Gal. te

Antoninum statuer his uerbis. Antoninus enim imperatorum, quos ip-
Augustum si uidimus, promptissimus ad curam corporis uenit. Et
sanitatis stu si haec coniectura non mouet, moueat haec altera, quod
diosum fuisse ipse, ipse inquam Gal. quotidie lauabatur: ut Plinium, ac
Galenus ip Caesares, Homericos proceres, Callimachi Pallada,
se quotidie innumerabilesque illustres ac magnos uiros tace-
se lauabat. am. Ελλοξδ' ε'ς, qui ad centesimum usque annum
peruenerunt. haec insuper ibidem leguntur, Ergo quod
ipse facere consueui diebus ijs, quibus uel propter in-
firmos uisitandos, uel ciuilia negocia, putauim me serius
ad balneum accessurum, dicere non grauabor. & x.
Terapeutices. Quippe simile quiddam nobis accidere ui-
detur, cum in frigidum solium post balneum ingredi-
mur, ei quod ferro accidit cum tingitur & reliqua.

At

DIALOGVS BRANCH.

At memoratu dignum est quod subdit: Atque huius rei causa ad imbecilla corpora inuenta sunt balnea, quæ ea præcalfaciant, atque ad frigidum solium præparent. Non dissimile quidam faciunt, qui sine balneo frigida utuntur, cum scilicet se ab exercitatione in eam saltu demittunt: siquidem cuiusmodi nobis est balneum, eiusmodi est illis exercitatio, & quæ sequuntur. Nemo igitur ambigat ad seruandam sanitatem balneum docta adhibitum manu saluberrimum esse præsidium. Nec minor eius est uis ad morbos curandos, tum eos qui mēbratim affligūt, tum eos qui uniuerso corpori noxam inferunt. Galenus in Cephalalgijis confugit ad balneum. Hippocrates tertio regiminis acutorum, balneo lateris dolorem sedat, peripneumonicos curat, quod screatu educendum est maturat, facilem anhelitū reddit, & sedat dolorem, lenit iuncturas, cutim humectat, lotium cit, capitis grauedinem adimit, & nares emollit. Hæc omnia enarrans Galenus cōfirmat ac probat. idēque Auicenna, Io. Mesue ad fluxum uentris, balneum ad cælum efferunt. omnes in ephemeris febribus commune præsidium balneum esse conueniunt. Scatet balneis totus Therapeutices octauus liber. mementote illic q̄ honeste duos illos medicos solam in mediam præcipientes, deluserit, ipse bis in die ægrotum lauans. Recordemur quam acriter decimo uolumine Philippum, & quicumque (pace uestra dixerim) uoluerint esse Phlippo similes, balnea damnatē increpet. Videtur (inquit) Philippus ignorare

Balnea ad imbecilla corpora se inuenta. Exercitatio balnei uicaria.

Galenus.

Hippocrates.

Diuersorum morborum cura per balnea.

re

DE BALNEORVM VSV

re q̄ salubris res balneū sit, et quæ sequūtur. Hecticas uero febres nemo est tā barbare ac prauē institutus ex ijs qui aliqd literarū monumētis mādarunt, quin balneis curet. Vnde ergo irrepsit iste ueternus, ne furorē dixerim, medicorū cerebro, ut balnea ab ægorū domibus prorsus expulerint, nec uti aliquo pacto uelint? hoc dicere non erubescā, aliud nō esse in causa, ut tā pauca hac tēpestatē hecticae curentur, q̄ balneorū neglectū. Solis enim lacte & testudinis carne, quæ ambo calida sunt, extinguere febrem contendunt. Etenim citra auctoritatem quid respondebimus, rebus & naturæ sic argumentantibus. Ephemera & hectica simplices calores sunt. frigida igitur perpetuò remedium erit, si uerum est quod omnis cura fiat per contrarium. Ait enim Galenus xi. Therapeutices, Quippe ipsius frigida pota perpetuo est remedium: & decimo, Ac siquidem omnia curiose administrabuntur, tum quo ad balneum, tum quod nutrimenta spectat, utiq; sanandi eum quem marasmus consumit, spes est. Et octauo ex Hippocrate, febris omnis præter naturam est, ideoq; uictus rationem humidam frigidamq; exigit. Si quando igitur uariatur, non ratione febris illud fit, sed causæ: sed de his hactenus. Ad putridas nunc febres descendamus, et ne inanibus fabellis uos detineam, de balneo in huiusmodi morbis sic setimus. Afflictis febre putrida balnea temperata ex aqua dulci arte adhibita profunt. Si gillatim uero discurrendo dicimus. In exquisitis tertianis (& si raro accidunt) balneo uti uel inter ini-

tia

Prima sententia

DIALOGVS BRANCH.

tia expedit. In nothis impurisue, non admodum turgen
 te corpore, simulac concoctionis notæ apparuerint. *Tertia.*
 Si maxima plethora fuerit deiecta aluo, in ijs tamen *Quarta.*
 omnibus uirtutis, & eorum quæ uirtuti ancillantur, *Hallucinari*
 assensum postulo, ipsarumq; insuper rerum, quas non *medicorum*
 naturales uocant. Ex his infero eos, qui solis scirupis *uulgi ac*
 & catharticis has febres curare uolunt, exorbitare *plebem, qui*
 nimium, atq; abuti arte. Istarum primam dilucidam fa *solis potio=*
 cimus hoc modo. De febre putrida in commune & *nibus omnes*
 qua putrida est, xi. Therapeutices Galenus accuratissi *putridas cu*
 me disseruit. testis est ipse autor in principio libri sic *rant.*
 scribens. Febrium quas putrescens accendit humor,
 primæ & cætera. Nunc unco contentus formo hoc e= *Galenus.*
 picherema. Illud remedium in putridis febribus salu=
 berrimum est, quod febrilem calorem extinguit, & *Euidenti=*
 causam multifariam contrariando adimit, huius= *num argu*
 modi balneum est, igitur saluberrimum. Prima ante= *mentum.*
 cedentis pars apud eos qui oculis non carent & ma
 nibus, probatione non eget: uerum pro his qui solo u=
 tuntur auditu, citemus Galenum illic ita nos docen= *Galenus.*
 tem, Quisquis propositam sanaturus est febrem, hic
 simul causam eius adimat oportet, & calorem qui
 ab ea excitatus est refrigeret. hæc ibi. Sed obse=
 cro uos per Christianam pietatem, deposito omni
 affectu, attentis auribus accipite, quæ decimo eius=
 dem absolutissimi operis scripsit, Hæc igitur causa est,
 cur uulgo medicorū ignotū sit, et quod febriū omnium,
 quæ febres sunt, proprium remediū refrigeratio sit, si=

DE BALNEORVM VSV

ue catalis actu sit, siue potestate. Et quod ali a multa ex accidenti febrem refrigerantia, sunt remedia, de quibus & dictum non nihil in præcedentibus est, & in sequentibus dicetur. Quædam namque complicatam quodammodo duplicemque facultatem habent, ita ut & prima ratione (seu maius per se) proficiant & ex accidente: quod genus balneum est, liquet igitur febrem, qua ratione febris est, balneo curari. Ergo & materia exquisitæ tertianæ, imò colera quatenus talis, eodē medicamine abolebitur. est enim febrili consimilium qualitatum ac naturæ. At similia cura similis est. Obijcies, materiam excernendam esse, quod febrili non contingit. Respondemus temperata caliditate balnei (ut superius demonstratum est) aptissime & citra impendium euacuari. nullus enim humor facilius per cutim expungitur quam bilis. Namque humorum omnium tenuissimum est, suapteque natura à centro ad circumferentiam expanditur, igni in argumento microcosmo similis. Quocirca ad educendam bilem duplici pro conuenientissima regio est cutis: argumento sunt natura motus cum particulares, tum communes. Videre licet tertianarum paroxysmos semper ferme sudore terminari. ait Auicenna à Galenicis thesauris mutuatus, cum uideris paroxysmum incipere cum rigore, et terminari cum sudore, scito esse tertianam communem, id est crisim ipsam frequentius fieri per sudorem quam per quoduis aliud euacuationis genus. Nec in uerè exquisitis, puris ac legitimis tertianis humoris concoctio expectanda

DIALOGVS BRANCH.

expectanda est, ut in alijs. crassities enim & tenacitas humorum, qualitates illæ sunt, quæ impediunt quominus per cutaneos meatus excerni possint. concoctio uero bilem crassam reddit ac lentam, ergo ad huiusmodi excretionem magis ineptam. Porro superius Galenus docuit balneo quicquid acre, humidum, fuliginosum ex pirare, huiusmodi bilis ipsa est. Quid plura? audimus, uidemus, tangimus quanto quippiam acutius, quanto tenuius est, tanto exire per angustos meatus facilius. Vnde Glauconem suum priori libro sic allocuitur. Balnea uero ex aqua potabili prosunt, tum quia aliquid bilis educunt, tum quia qualitate sua plurimum iuuant: nam huiusmodi balnea humectant ac potentia refrigerant. & subdit, Atqui balneis admodum delectantur, si bis in die laueris non deliqueris. In ijs nulla de concoctione mentio fit. postea sequitur, Si uero concoctionis signa apparuerint, si sæpius laueris, non errabis. Ergo superius intelligit sine concoctione. Confirmant quæ dicit in cura nothæ proximo capite, scilicet, Neque statim circa initia balneare expedit, sed cum primum coctionis signa apparuerint: perinde ac diceret non est utile uelut in exquisita, in hac, corpus cum febris incipit, abluere. Certe aliam ob causam dicere Galenus ista non potest, nisi ut quo interstitio nothæ ab exquisitæ cura discrepet, doceat. Ecquænam alia differentia esse potest quàm hæc? Formo igitur hoc argumentum. Aliquo tempore balneum conuenit in legitima, quo nocet in nothæ. si enim eodem tempore tunc utriusque materia

itia ablueret confert. Primum argumentum.

Galenus. Secundum argumentum.

Tertium. Galenus. Quartum.

Idem.

Enarratio uerborum Galeni.

DE BALNEORVM VSV.

materia esset pariter disposita, proindeq; eiusdē qualitatis. in spuria uero post signa cōcoctionis utile est, in exquisitio ergo & post tales notas, & antea. Omnis huiusmodi ratio tēporis ab humoris ipsius aptitudine sumitur, quæ à crassitie, tenuitate, tenacitate, atq; fluxibilitate proficiscitur. Habet tamen quemadmodū & alie res, pura tertiana suos gradus, ut una pura, alia purior, alia purissima nominari possit. ultima inuētura risima est, de qua nos loquimur, et si quādo accidit, solius potu frigide & dulcis aquæ balneo curatur. Auicenna uerò cum prima quarti, cap. de cura tertianæ puræ præcipit, ut nō nisi post cōcoctionē lauemus, de purā loquitur, tum quia frequētiōr, tū quia minus hoc modo errabimus. Ego quidem si quid duodecim annis quibus artē exercui medicā, omni adhibita diligentia obseruare potui, uix quatuor puriores tertianas offendi, tantū abest ut purissimas. Sed ad medicorū Homerum reuertamur, xi. de morbis curādis. Itaq; tum maxime eos (id est putrida febrientes) cum fiducia, uel in balneo lauamus, uel ijs quæ habitū rarefaciunt medicamentis utimur, uel aquā frigidā uel uinū ad bibendū damus, cum notas humoris cōcoctionis cernimus; & infra, Si mediocris est febris, & uires non ualidæ, sed cum notis concoctionis, his qui ita se habent, balneum prædest. inferius, Quare in cura istarum febrium quod ad licet agendū, ut quæ minus calfaciat, materia delibatur, aut si qua inueniri potest, quæ non calfaciat, (quemadmodum in hoc casu balneum) utiq; ea est petenda

Tertianarū
distinctio
per gradus

Solutio taci
tæ obiectio
nis

Galenus.

Galenus ali
is remedijs
balneū præ
fert.

DIALOGVS BRANCH.

tenda. Hisce subdit hæc, Si horror loti non acciderit, Galenus.
 nullumq; primæ notæ uiscus sit imbecillum, quodue Balneō quæ
 multitudo crudi humoris in primis uenis non contine prohibeant
 atur, ex balneis duo hæc ægro compendia accedent, Balnei com
 & quod redundantia humorum aliquid uacuabitur, moda.
 & quod multum febrilis caloris transpirabit. Paucis
 q; interiectis, Quippe balneum totum corpus euacuat
 tum quod fumidum est ac fuliginosum digerit. Vltteri
 us, In progressu tamen morbi (& loquitur de quacun
 q; putrida) quo tempore absumpta iam superuacua In nothis et
 sunt, et tū cruda tū putrescentia concocta, et catapla in qualibet
 smatis relaxantibus et balneis intrepide utare. Quid putrida cō
 de his uobis uidetur grauissimi patres? aut à Gaz concocta mate
 leno deficere opus est, aut confiteri in febre putrida ria prodes
 certis temporibus ac dispositionibus nihil esse æque se balneum.
 salubre ac balneum. Sed iam satis superq; hominum au
 toritatibus immorati sumus, suauissimo speculationis ne Ratio.
 Etare nunc reficiamus animum. Si quid obstaret quo Concoctio
 minus balneum conferret in putridis febribus, esset hu quid faciat.
 moris ineptitudo, at concocta materia non est inepta,
 impedit ergo nihil. Concoctio enim cum putredinem
 inhibet, tum eas qualitates remouet, quæ exitui impe= Non necessariū
 dimento sunt. namq; quod fumidum est ac tenue cras= est materiā
 sū reddit, quod crassū ac lētum, liquat diffecatq; proin esse perse=
 deq; disponit ad euacuationē. Nec op9 esse opinor om cte cōcoctā
 nimoda cōcoctione (ut probus quidā senex in cura Car Primum ar
 dinalis Barēsis cōtra nos argumētabatur) Quēadmo gumentum.
 dū enim nec natura, nec medici errāt, quādo semicoctā
 materiam

DE BALNEORVM VSV.

materiam passim atq; suauiter educunt, illa crisim in
 plures uices distributam faciens, hic materiam mune-
 tes, sic nec balneo delinquemus, si ad cutem tenden-
 tem exceperimus. Obiter hoc dicere audeo, uix semel
 uidisse catharticum tribui indicijs apparentibus per-
 fectæ concoctionis. Porro (ut repuerascere bono omi-
 ne incipiamus, Galeni propositio indefinita est, quæ æ-
 quiualet particulari. Cū enim ait signis concoctionis
 apparētibus, nec omnibus signis dicit, nec perfectæ cō-
 coctionis. Porro eo tēpore educere eam portionē po-
 test, quæ prima est, à qua febris ipsa dependet, bilem
 dico. Ad hæc accedit, quod cum uim habeat cōcoquē-
 di, poterit semicoctum humorem concoquere. Si hunc
 enim non potest, nec aliquem alium. cum ergo medio-
 criter coctum digerat, & digestum euacuet, quid dici
 salubrius aut existimari potest? Isti duo termini circa
 materiam putridæ attingendi sunt, cōcoctio & euacu-
 atio. Nec nos adeo rudes sumus, ut arbitremur quan-
 cūq; cruditatem posse concoquere, atque humorum
 quamlibet quantitatem educere: scimus ex philosophi-
 æ sacrarijs, effectum non sequi, nisi ex iusta proportio-
 ne uirium causarum suarum. Romanam arcem pug-
 nis aut lapidibus iactis, dirui non posse, quis est qui ne-
 sciat? nutantē uero ac labantē bōbardarū ineptu uio-
 lētiaq; nō admodū difficile. sic mediocriter dispositum
 humorem, nec nimium, balneo ad promptitudinem de-
 ducere, atq; euacuare rationi consentaneum. Nos mor-
 bi Gallici materiam incisam ac dissolutam uirtute bal-
 nei

DIALOGVS BRANCH.

neū uidimus, quæ adeo rebellis, pertinax atq; indomita
est, ut perpetuos morbos, saxeæq; tubercula (ut in crea
sæpius apparent) parere consuevit. Et si non tam forte
id eligā ad tertianā, quod proportionere spodeat, adde
q; si eadē decoxero, qbus illi suos cōficiūt scirupos, di
gerā extrinsecus ut illi faciūt intrinsecus. Et cū materia
post cutim latet, lōge aptius et elegātius, caliditateq; in
tensa, & uim digerendi augebo. effectus enim causæ re
spondent suæ. Balneum igitur ex aqua potabili quo de
cet ingenio, & coniectura adhibitum, quod paratum
est materiæ excernet, quod semicoctum concoquet. Ea
dem qualitate cutim recludet, ut preconio autorum no
strorum superius constitit. Aridam calidamq; intempe
riem, siue primorum uiscerū, siue totius corporis, ad su
am harmoniam reuocabit genuinis natiuisq; qualitati
bus. Causas ergo omnes putridæ febris detruncat. tres
enim esse non oscitanter è Galenico penu deprompsi
mus, scilicet, omīssis procatarticis, impeditam transpi
rationem, intemperiem, & putridum humorem. Horū
unicuiq; contrariari balneum abunde probatum arbi
tror. ex quibus omnibus propositum à nobis epichere
ma, imo epistemonicum syllogismum, acri iudicio ui
ris, scilicet balneum febrilem calorem extinguere, &
causas rescindere, sic (ut opinor) constat, ut si quis ne
garet, parmularius esset (quemadmodum apud Fabi
um orator ille) rationi deniq; ac sensui repugnaret. Si
uero plethora (uti diximus) nimia fuerit, pharmaco
prius purgandum censemus. non enim à balneo ultra

Balneo ma
teriam mor
bi Gallici de
geri & eua
cuari.

Recludit
poros.

Tres causa
putridarū
febrium.

DE BALNEORVM VSV

Conclusio.

Pharmacorum detestatio.

uires expetere debemus. Quoquomodo se habeat, mollem clysterem semper præponendum affirmamus, quãdo alui excrementa, & quæ proxima illis, & loco et crassitie ad excretionem balneo faciendã inepta sunt. Cum igitur in hac tertiana febre non modo concoctionis apparuerint signa, sed cum clystere, tum pharmaco deiecta aulius sit, eductisq; uentriculo & intestinis, proximioribusq; uisceribus, excrementis atq; humoribus, secundum cutim conditæ materiæ remanserint, naturaq; expungere illas sudore gestiat, transpiratio impedita sit: refrigeratio maxime necessaria, tum ob febrem tum ob intemperiem, ætas florens sit, tempus anni calidum, nullum ex proceribus uiscerum adeo imbecillum, ut fieri hoc prohibeat, balneum præ cæteris remedijs præsentissimam feret opem, pharmacum uerò maxime noxium ac perniciosum. Quid enim est quod uentriculo, iecinori, capiti, cordi magis officiat q̃ huiusmodi medicinæ, si mera toxica, medicamina nuncupari possunt? Iam in adagium uenit, medicinam quãlibet naturam sapere ueneni. Prædicant hoc ueteres, recentiores non discrepant, sensus & ratio confirmât. Humores naturæ per sudorem excernenti à circumferentia reuocans ad centrũ impedimẽto est, calidã intemperiem auget. Dumq; è longinquis corporis partibus attrahit, nonnihil bonorum qui in propinquiorebus sunt, educat oportet. Porro si humores diuersi sũt, si loca deniq; diuersa, qui fieri potest, ut idem euacuationis genus semper cõueniens sit? Nec pharmaca damnamus

DIALOGVS BRANCH.

namus (alioqui utilissima) sed hanc perniciosā frequē-
tiam, tumultum istum (pace omnium dixerim) abusum
medicaminum. Video passim reiectis alijs, siue per in-
curiam omīssis ad ea omnes, quos norim, medicos con-
uersos. Memini in ægrotum incidisse qui uiginti dierū
spacio, quinque medicorum impulsu, cathartica uo-
trauerat: quod ferreum, quod Adamantinum corpus
tantæ non succubere uiolentiæ potuisset? Certe uere-
or, & doleo quam maxime, ne plures necauerint
pharmaca q̄ gula & gladius. & citra cōtrouersiam,
existimo, inter alias huius temporis calamitates, hanc es-
se uel in primis cōnumerandam. O abusum maximum,
o cōmunem perniciem, execrabilem pestem, lōge ipsis
febris peiorem. Testis est ipse humanarum mentium
conditor & afflator Opt. Max. Deus, non oblatrandi,
non lancinandi causa inueni in ψευδοῖς λόγῳ, sed o-
rationem meam à cādore atq; pietate totam proficisci.
Quis non stomacharetur uidere quosdam sic se ad ca-
thartica contulisse, dedidisse, ut nec Ponthus & Bithi-
nia uniuersusque Oriens radicis barbaræ, Cassiæ,
& Scamonei sufficientē subministrare quantitatem pos-
sint? Exeanduit animus, dum ista recordor, nec intra li-
mites me cōtinere possum. ad seria reuertor, de his ali-
às fusiū dicturus. Igitur si humanæ uitæ hostis phar-
macū est, si uenenū, usq; adeo ut paululū modū excedēs & cōpara-
necet, aut ad suprema pericula deducat: Aqua corpo-
tio cum bal-
ribus nostris familiarissima, amicissima, ut uel terminos neo.
egrediēs, nocumentū uix sentiamus. Insuetū illud, hæc
e ij in consuetis

DE BALNEORVM VSV.

inconsuetis etiam cōsuetis magis, illud ingreditur, hæc forinsecus alterat, illud simulac haustum est corrigi non potest, hæc si obesset, quod ex rigore cognoscitur, citra impendium amouetur. qualitas illius, excepto ueneno, intemperiem auget, febrem intendit: hæc uerò et temperat, et febrem frigiditate sua extinguit. illud naturam mox à sudore, sanitate potiturā, impedit: hæc sic proficiscētem adiuuat calfacta. Galenus semel aut

Homines as bis illud in febribus nominat: atq; laudat hac uniuersuetos longe sa methodus atq; curandi ars scatent. sed quid opus plus aquæ est eam laudare, cuius beneficium nemo non sentit? quàm phar quæ necessitate, si manum subtraheret, laudari cogeret? hæc nos pia parens uagientes excipit, sordentes

abluit, fetorem remouet, uix nati ea asuescimus, mane ac uespere bibimus, carnes elixamus, fercula para-

Thales Milesius. mus. quid plura? si aqua humanum corpus magna ex parte cōstat. Thales Milesius, unus ex septē illis græciæ sapientibus, aquam principium rerum naturalium esse dixit. non ab re plerique aquam nominari putauerunt, quod ea uiuamus. quando citra suam opem ne unum quidem diem uiuere possimus. Quid igitur

familiarius? quod à teneris unguiculis nos comitatur, nascentes non debilitat timemus adulti? Galenus propter imbecilla corpora balnea inuenta scribit, et nos quauis debilitate territi balnea explodimus? Ipse marasmode, hectica laborantes uelut ultimo præsidio, balneis curat, et nos decimo tertianæ die, uix semel deiecta aluo, in corpore cuius tota debilitas à graua

nunc

DIALOGVS BRANCH.

mine dependet, amicam uim balnei metuimus. cur ista debilitas non deterret potius ab exhibendo pharmaco, quod longe maius requirit uirtutis robur? Cur etiam cruditās, cum non minus requiratur ad soluendam aluum cōcoctio? manifesta hæc sunt & ante oculos posita, aut negare Galenum, Græcosq; omnes, ipsumq; Aristotelem, qui in metaphysicis alijsq; locis explicans quod modis sanum dicatur, balneum semper ponit, ut missa faciam quæ in encyclicis leguntur quæstionibus, rationem deniq; ac sensum: aut nostra confirmari oportet. Cæterum obiectiones eruditissimi Eusebij (bona ipsius pace) confutandæ diluendæq; sunt, & si ex superioribus, ad fontes eos digitum intenderimus, è quibus omnis huiusmodi ratio hauriri potest. Nec adeo lippius sum, quin uiderim alienā personam sumpsisse Eusebium, dissimulasse quis nescit Glauconem Platonicū, Ciceronianum Antonium in Oratore, & dum eloquentiam damnat, acerrimum eloquentiæ assertorem Ioannem Picum, sapienter imitari uoluisse. Seruata itaq; serie respōdemus. Primæ ratiocinationis uis erat, post alui deiectionem ob uirtutis qui sequebatur defectum, balneum fugiendum esse. Nos liquido monstrauimus non semper medicamine subduxisse aluum oportere. ubi tamen, præcedere debet (uti frequētius euenit) si ad artis sigillum paratum fuerit, naturæ gaudium ac quies tantum abest, ut imbecillitas casusq; sequantur. Et si quid eueniret imbecillitatis, nō idcirco detestanda illico balnea sunt. Maxima enim debilitas ea est quæ impe-

Opposito-
rum locorū
dilutio.

DE BALNEORVM VSV

Plinius li-
bro. 35.
Tertia.

dit ablutionem, ac multo magis ventris solutionem. Præclara sententia Galeni est ad hoc spectans xi. curandi methodi hæc scribentis, Si uero nec cōcoctionis habet signa, nec uirtutem ualidam, seruari is plane nō potest, quominus aut idem lauandus in balneo sit, aut medicamentis ijs que rarefaciant, ungendus, aut uinū illi dandum, frigidaue offerenda. in quo enim mino desperata salus est, imprudentis consilij fuerit, apud uulgū infamare præsidia que multis fuisse saluti. etc. Cumq; natura ad cutim pellit, nihil tam expedite succurrit ut balneum. nec illud perpetuò uerum, materie cruditatem, aut propriam debilitatē in causa esse, quominus natura manum conferat. si enim hoc esset, nunquam transactis eius statis (ut sic dixerim) horis, ignaue ac desidis, curanti medico supplenda uices essent cōtra cōmune illud iactatumq; dogma, Si natura nō mouerit, mouetu. sæpe enim non impetit aut quia non irritata est, aut siderum non fauet aspectus, quel quia alijs intenta est, uel largiore dieteticæ impedita, uti sæpe uidimus, aliasq; ob causas. Satiùs, ut Plinius inquit, naturæ in hoc uoluntatem querere, quàm rationem. Quod tertio loco ieceris fundamentum, tale est, ut superstrui nihil possit. nanq; quod potestate frigidū est, dum febrilis coercet caloris excessum, naturæ amicissimum est, et si ingentū sibi esset obstruere, quā tamē actu calet, diffecat ac aperit. Gal. 5. de tuē. san. de frigida atq; feruente loquitur, nos uero de mediocri ac tēpata. illarū. n. altera innata ui, accidēter altera strimgit

DIALOGVS BRANCH

git dēfatq; Eadē est et humiditatis ratio, quæ dū sicci
tati, infesto calori annexæ, repugnat, caliditate aduen-
titia atq; accidentaria ipsius aquæ, putredinem auge-
ri prohibente, salutaris admodum esse periculo depre-
henditur. Nec sinit prudens ac sagax natura oblato cō-
trariarum uirtutum remedio, morbum illud in suum
commodum uertere. ipsa uelut mente prædita distribu-
it, contraria contrarijs opponit, secus frustra simpli-
cia componerentur, si temerè unumquodq; nulloq; na-
turæ regimine operaretur. Cuius uel hoc solo, admira-
bile ingenium, atq; curam uidere licet, quod incisa ue-
na is primo sanguis exeat, qui ater quiue crassior est,
ad fluxumq; ineptior. Nec tēperatus calor mali quip-
piam perpetrat. Galenus eos non lauandos docet pu-
trida febrientes, quorum aut turget corpus, aut notæ
concoctionis non apparent. Nocumenta quæ Hippo-
crates, Auicenna, & Galenus etiam ipse enumerant,
omnia sequuntur ex intemperato balneo, absque arte,
temere adhibito. Quid est tam bonū quod temeritas et
ignorantia non reddāt pessimum? forma, diuitiæ, uires
facūdia abutēti pnciosissimæ sūt. At mala existimāda
non sunt (ut Fabius inquit) quibus bene uti licet.
Balnea, uina, Venus, corrūpunt corpora nostra,

Atque eadem faciunt balnea, uina, Venus.

Non tot formulas abluendi, non tot præcepta tradidis-
sent, si quàm maxime utilia non putassent. In tertianæ
nothæ curā non absolute prohibet Auicenna balneum
sed non concocta diminutaq; materia. Argumēto sunt

Quartæ

Quintæ

Naturæ sa-
gacitas,

Sextæ

Septimæ

Ex quo no-
cumenta se-
quantur.

Dignum
memoria.

Auicēnam

prima quar-

ti, balnea

nō dānasse.

DE BALNEORVM VSV.

uerba quæ subdit. ait enim, rationem reddens qua balneo interdicat, Namque balneum facit descēdere flegma indigestum, propter illud quod effunditur ad locū putredinis, & permiscet humorem malum cum putrido, & resoluit subtile & facit remanere crassum. hæc ipse. Igitur si humor concoctus fuerit minutusq; absurda isthæc non sequentur, quando ex cruditate & multitudine eucniant omnia. Auicennæ consilium est, in notha serius lauandū esse, quàm in legitima, cum eius materia peruicacior duriorq; sit. At uero quid respondeam Rasi eiusq; asseclis, nescio. Pudet dicere

Contra Ra in hac arena euidentissime lapsū fuisse, secūq; barbarissim, & eius rolatinos (sic enim ipsos isti Gramatici appellāt) qui sectatores. neglectis præceptoribus, fontibus, exemplaribus & archetypo, ad discipulos, ad tenues, ne sordidos ac lulentos riuulos dixerim, ad deprauata exempla, sese contulerunt) à Galeno quem imitatur & suscipit, defecisse, tot rationibus sibi; ipsi repugnasse. etenim,

Confutatio in diuisionibus in quartanæ cura balneum laudat, quod execratur in tertiana. doleo te respondere non posse, sed postquam dempta tibi facultas hæc est, respondeant sectatores tui, quiq; in hac causa patrocinantur tibi. Si in quartana cōuenit, q̄ morbus diutinus est cuius materia tanto crassior ac tenacior alijs est, quāto tertianæ tenuior incompactiorque; cur non in colerica febre? nullum quippe hic locum habent distinctiōes, nulla tergiuersadi aut subterfugiēdi uia. Vobis uero qui credere possū (Petre, Ebane, nicole alijsq;) in

hæc

DIALOGVS BRANCH.

hac causa, quos à Rase doctos, balnea dānasse prius uidebam. Secum pug-
 deo, q̄ experiri uoluisse. uestra intererat barbaris dare leges, nō accipere. Sed quid quaeso istud est quod legum-
 leges, nō accipere. Sed quid quaeso istud est quod legum-
 mus in uestris monumentis, differentes balnea esse sa-
 tentias.
 lubria confirmatis, deinde pro uirili uitanda esse con-
 sulitis, eadem (ut inquit Seneca) epistola eundem &
 amicum & inimicum esse scribitis. Pugnant haec, &
 simul uera esse non possunt. Nec ij sumus qui nomini
 ac dignitati uestrae derogare uelimus, uos plurimi se-
 per fecimus, ingeniosos uiros, atq; pios existimauimus.
 Sed Hippocrati, Galeno, rationi denique atque expe-
 rientiae adherere maluimus. utrunque experti sumus,
 & pharmaca iterare, & post balneum lauare con-
 tra receptam à uobis Rasis sententiam, illud non ad-
 uotum hoc felicissime cessit. uiderunt ista sepe dilecti
 discipuli magnaeq; spei iuuenes, Leonardus Pomus &
 Calistus Siculi, ut multos alios missos faciā, qui eadē
 apud nos aluo subducta lauantes obseruarunt. Nec
 quotidianus hominum usus rerum mutat naturam, sed
 potius utentem (si malus est) refractarium reddit, ma-
 lo comparato habitu. Num quia consuetum est odisse
 bonas literas, cuius uel docto ac probō detrahi, ni-
 hil non damnari, modo alienum sit, ignauos ac syco-
 phantas sublimari, philosophos pro nihilo haberi pror-
 sus, & τέχνας quatuor & quinque composita catharti-
 ca commisceri, gemmas tritas et aurum ad uorandū
 praebere, & id genus sexcēta: idcirco laudabile est.
 etenim cū multa mala sint, una praua cōsuetudo om-
 nia

Hominum
 usus res nō
 immutare,
 sed utentes.

DE BALNEORVM VSV

Eadem quæ
erant olim
axiomata
nunc esse.

nia superat. Quod uerò assumitis, humana corpora mutata esse, proindeq; nō conferre nūc, quæ tempore Galeni Alexipharmaca existimabātur. primo ambigimus an corpora mutata sint. nō desūt qui putēt robustiora esse quā olim. sed esto quod ab illo statu declinārint, nil quod nobis repugnet sequitur. nō. n. eæ rationes uariatæ sunt, è quarū sinu curatiuā methodū colligimus. nōne hoc sæculo, ut illo bilis tenuis est, à cētro ad circulum mouetur, cutis porosa est, calēs aqua reserat, liquat, dissecat. frigiditas cum caliditate pugnat et humidū cū sicco. naturaq; operatur ac si mēte prædita esset? præcipuum medici munus est iuuare naturā, omnisq; cura cōtrario absoluitur. Dices corpora esse imbecilliora. At Galenus propter debiliora corpora balnea inuenta esse ait. Dices hodierna ingluuies maior est. corpora crassis lentisq; humoribus magis abundāt. Nil cōtra nos qui cōcocta materia, aluoq; deiecta si tumuerit, lauandum præcipimus. Quanto plus mihi quā pharmacorū patronis cōsuetudo faueat, si repeterē, pleonasmū cōmisisse me Valla clamaret. Dānū uerò quod sequitur, malo q̄ turpiter lucrari. nec me præterit. q̄ belle cōspirēt, pedariū agāt, et mulus mulūscabat. semel ab huiusmodi xoilis, thessalis lamis et momis bellū probis uiris indictū fuit. desinēt oblatrare nūquā, suo potius quā alieno impēdio. purus ac integer offēdi non potest. magnū. heatrū cōsciētia est. nō deserit Iuppiter Homericus terris et undis agitatum Ulyssē. turpissimū est ob eas causas ab honesto declinare.

DIALOGVS BRANCH.

re. Sed iā satis superq; nugatus sum, natiuum uitium non facile rationis imperio coercetur. Etenim quem admodum hesitare principio mihi genuinum est, nec arte aut industria diluere hoc possum, sic ubi nugari incepimus desinere nunquam receptui cano, uelaq; complico rogans, ut (si libuerit) barbarum ac nebulo nem appelles, impium uerò et iniquum me esse nullo pacto putetis. Dixi, Dia. Iste sermo fuit ualde prolixus, ego partim præ longitudine, partim quia talis est nō facile modus loquendi non est mihi consuetus nihil intellexi. Sob. Nec ego, etsi intellexissem nequaquam facerem, ut ipse dixit. Euse. pependi ab ore tuo attonitus. hic formosissimus annus, iam redeunt saturnia regna. reuiuiscet medicina, è barbarorumque faucibus eripietur. iam passim ubiq; bonæ literæ florēt, auctores optimi leguntur, è specu (nescio quo) uideo quotidie prodire uindices nō inertes optimorum studiorum. dii faxint, ut laurum aliquam nanciscantur, sub cuius umbra suauissimi cantus musarum omnium auscultari liceat. Equidē tam uera tua mihi argumēta uidētur, ut repugnātes nō coarguedos uerbis, sed flagris cedēdos censeā. tergiuersari impiū est, nō pudet me uictum fateri, doleo q̄ maxime serius esse superatū. Quid. n. homini accidere potest utilius ac gratius, quā ut deterfa ignorantiae caligine bene operandi formula potiatur. ingentes gratias ago, uel relaturus quandoq; si potero, nec aliquis è tuo latere me discedere uidebit amplius. Ant. Candidissimo (et si noua licet uti metaphora) aureo

Nil probis
doctrina
gratius.

DIALOGVS BRANCH.

*re*o mihi signandus lapillo, aut smaragdo hic dies est.
 Certo scio de me actum fuisse, si ad potionem aliam
 descendissem. Deus Opt. Max. nostri misertus est. Misericordia
 suae gratias ago quotquot possum, uobisque
 etiam probi ac peritissimi doctores, qui tantum pro mea
 salute laborem suscipere uoluistis. delectauit modestia
 probitas, ac pietas omnium. Senum Catoniana graui-
 tas, iuuenis diligentia, humanitas ac pleraque alia, quae
 palato meo mirum in modum satisfaciunt. Vtrunque acriter
 certatum est, lauare uolo. famuli parate labrum, audite me
 dicum. lauabor et sanus (si Deo placet) artem scire a
 uero modumque, balneum temperatum quibus cognoscam,
 frigidae quis sit usus, ac naturalium. Obseruaui etiam
 Franchaleo te obiter et quasi per transfennam deco-
 posita cathartica dānasse, auri et pretiosorum lapillo-
 rum pulueres, qui in usu frequentissimo sunt. Digna
 quidem intellectu et, nos audiendi desiderio flagra-
 mus. BRA. Alias de huiusmodi rebus sermo erit, sata-
 gamus nunc sanitatis tuae. Deinde doctam Neapolim
 (omnium bonarum artium et scientiarum alumnā)
 reuersus, ope librorum adiutus, otij mei rationem red-
 dam, non oblitus trium amplissimorum Cardinalium,
 Cornelij, Campegi, ac doctissimi Parisiensis. ANT.
 Quod tacite promittis, expectabo. Sed iam parata est
 mensa, oeconomus dat signum. pulsatur tintinnabulum.
 mente satis laborastis, dandum est aliquid corpori. in-
 terim, ut praecipistis, lauabimur.

FINIS.

H.
hic dies
memoria
est. Vile
nobis
pro me
modica
a gratia
da, que
grat
vile me
fuit a
grati.
si enim
a deo
lapso
Dign
agras
(an
polm
man)
in red
dian,
ANT.
ta est
dian
ri in

[Faint, mostly illegible text in a Gothic script, likely a liturgical or historical document. The text is arranged in approximately 25 horizontal lines across the page.]

